

UITVOERINGSPROTOCOL FLORA & FAUNA LUCHTHAVEN TWENTE

Eindrapport

Opdrachtgever:

Area Development Twente (ADT)
Zuidkampweg Gebouw Z31
7524 PJ ENSCHEDE
053-4800090

Opdrachtnemer:

Eelerwoude
Mossendamsdwarsweg 3
7472 DB GOOR
Postbus 53, 7470 AB GOOR
0547-263515
0547-263777
info@eelerwoude.nl
www.eelerwoude.nl

Project nr. 5681

<i>Opgesteld door</i>	<i>Gecontroleerd</i>	<i>Datum</i>
Gerard Lubbers Bert Haamberg	Sharon Boekhout	6 december 2013

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING	2
1.1 Het Soortmanagementplan en het Uitvoeringsprotocol	2
1.2 Bescherming van planten- en diersoorten.....	2
1.3 Algemene zorgplicht.....	2
1.4 De Generieke aanpak.....	3
1.5 Gedragcodes en het Uitvoeringsprotocol flora en fauna	3
2. DOEL EN AFBAKENING	4
2.1 Het doel van het uitvoeringsprotocol	4
2.2 Een nieuwe denk- en werkwijze	4
2.3 De reikwijdte en geldigheid van het uitvoeringsprotocol	5
2.3.1 Beschermingscategorieën	5
2.3.2 Verbodsbepalingen	6
2.3.3 Het werkveld	6
2.3.4 Doorwerking naar derden en verantwoordelijkheden	7
2.4 De gunstige staat van instandhouding van beschermde soorten	7
3. IMPLEMENTATIE EN BORGING IN DE ORGANISATIE.....	9
3.1 Verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid	9
3.2 Procedure Area Development Twente (ADT).....	9
3.3 De plaats van het Uitvoeringsprotocol in de werkwijze bij ADT	10
4. PRAKTISCHE UITVOERING.....	13
4.1 Inleiding	13
4.2 Voorbereiding van de werkzaamheden.....	14
4.2.1 Doorwerking in de uitvoering	14
4.2.2 Algemene beschermingsmaatregelen en aandachtspunten	14
4.2.3 Onvoorziene omstandigheden	16
4.2.4 Overige aspecten	16
4.3 Uitvoering bij ruimtelijke ontwikkeling en inrichting	18
4.3.1 Inleiding.....	18
4.3.2 Het bouw- en woonrijp maken (incl. sanering van gronden)	19
4.3.3 Het afdammen, dempen of vergraven van wateren.....	21
4.3.4 Het kappen en rooien van bomen en struiken	22
4.3.5 Het slopen en renoveren van bouwwerken (incl. verwijderen infrastructuur).....	24
4.3.6 Bronbemalingen	27
4.4 Uitvoering bij bestendig beheer en onderhoud	29
4.4.1 Inleiding.....	29
4.4.2 Het maaien van kruidachtige vegetaties.....	30
4.4.3 Het schonen van waterelementen en oevers	32
4.4.4 Het snoeien en dunnen van opgaande beplanting	34
4.4.5 Het onderhoud aan verhardingen en bouwwerken.....	36

BIJLAGEN

- Bijlage 1: Overzichtskaarten gebouwen en geschiktheid voor gebouwbewonende vleermuizen
- Bijlage 2: Brochure 'Vleermuisvriendelijk bouwen'
- Bijlage 3: Overzicht van beschermde soorten
- Bijlage 4: Processchema's aanvraag werkvergunning ADT
- Bijlage 5: Voorbeeld-werkvergunning ADT

1. INLEIDING

1.1 Het Soortmanagementplan en het Uitvoeringsprotocol

Dit Uitvoeringsprotocol flora en fauna maakt onderdeel uit van het Soortmanagementplan Luchthaven Twente waarmee een zgn. 'Generieke' ontheffingsaanvraag wordt ingediend in het kader van de Flora- en faunawet. Het Soortmanagementplan (SMP) dient als inhoudelijke onderbouwing voor de aanvraag, het Uitvoeringsprotocol richt zich op de praktische toepassing in de uitvoering van werken en werkzaamheden. Beide rapporten vormen in de generieke ontheffingsaanvraag een onlosmakelijk geheel.

1.2 Bescherming van planten- en diersoorten

De Flora- en faunawet regelt in Nederland de bescherming van planten- en diersoorten en ziet toe op de duurzame instandhouding. De Natuurbeschermingswet 1998 ziet toe op de bescherming van (natuur)gebieden. De wetten vormen samen de implementatie van het Europese natuurbeschermingsbeleid. In de Flora- en faunawet worden een aantal verbodsbepalingen genoemd (artikel 8 tot en met 12), maar ook voorwaarden waaronder bepaalde handelingen mogen plaatsvinden (artikel 75). Deze voorwaarden zijn in 2005 in een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) verruimd. Centraal bij dit alles staat de gunstige staat van instandhouding van de soort. Vanaf februari 2005 biedt het Vrijstellingsbesluit sectoren meer mogelijkheden om soortbescherming vanuit een eigen verantwoordelijkheid op te pakken. Wel wil de wetgever, het Ministerie van Economische Zaken, garanties ten aanzien van de gevolgen van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en bestendig beheer en onderhoud. Indien overtreding van de verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet dreigt, kan men op basis van artikel 75 een ontheffing aanvragen.

1.3 Algemene zorgplicht

In de Flora- en faunawet is natuurvriendelijk werken het uitgangspunt. De wet spreekt van een 'algemene zorgplicht' (artikel 2). De wetgever schrijft daarbij geen specifieke voorwaarden voor maar laat dit over aan de initiatiefnemer, in dit geval de ontwikkelaar Area Development Twente (ADT). Voor ADT komt de algemene zorgplicht op het volgende neer:

- Het in redelijkheid vermijden van activiteiten en werkzaamheden waarvan kan worden vermoed dat deze nadelig zijn voor in het wild levende planten en dieren;
- Zorg besteden aan de duurzame instandhouding van soorten en hun leefgebieden;
- Zorgen dat (op hoofdlijnen) bekend is waar binnen het plan- en beheergebied welke natuurwaarden aanwezig zijn.

Voor een aantal vaak minder algemene en strikt(er) beschermde soorten vraagt de wet een aantal extra waarborgen. Dit Uitvoeringsprotocol moet worden gezien als een uitwerking van deze algemene zorgplicht waarin deze garanties zo concreet mogelijk zijn uitgewerkt.

1.4 De Generieke aanpak

Het Soortmanagementplan beschrijft hoe bij de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkelingen wordt omgegaan met in het plangebied voorkomende beschermde soorten. Het centrale uitgangspunt daarbij is het waarborgen van de gunstige staat van instandhouding en de functionele leefomgeving van de soorten. Op basis daarvan worden randvoorwaarden gesteld en maatregelen voorgeschreven die in acht moeten worden genomen bij de realisatie van beoogde ruimtelijke ontwikkelingen. Op die manier kunnen gewenste ruimtelijke ontwikkelingen in het plangebied 'ongehinderd' worden gerealiseerd, terwijl de gunstige staat van instandhouding van beschermde soorten in het plangebied is gegarandeerd. Het Soortmanagementplan is de basis van de nieuwe Generieke aanpak, zoals het ministerie van Economische Zaken die voor ogen heeft, en die naar verwachting een belangrijke plaats gaat krijgen in de nieuwe wet Natuurbescherming die momenteel in voorbereiding is.

Hoofddoel van de Generieke aanpak is dus het duurzaam garanderen van de gunstige staat van instandhouding en de functionaliteit van de leefomgeving van soorten in relatie tot gebiedsontwikkelingen, die steeds meer organisch van aard zijn en doorgaans een lange realisatieperiode kennen. Daarmee wordt de Flora- en faunawet bij gebiedsontwikkelingen teruggebracht tot een beheersbaar risico.

1.5 Gedragscodes en het Uitvoeringsprotocol flora en fauna

Met behulp van gedragscodes kunnen organisaties vastleggen hoe zij zorgvuldig handelen waarborgen ten aanzien van beschermde soorten en de zorgplicht bij bestendig beheer en onderhoud en ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. Door te handelen volgens de gedragscode kan voor een deel van de werkzaamheden vrijstelling worden verkregen van de verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet en hoeft er geen ontheffing te worden aangevraagd. Het gaat vooral om veel voorkomende en regelmatig terugkerende werkzaamheden. Ook kan gebruik worden gemaakt van een aantal reeds goedgekeurde gedragscodes, mits men zich houdt aan de voorwaarden uit deze gedragscode en bijbehorend goedkeuringsbesluit. Gedragscodes gelden echter niet voor vogels en strikt beschermde soorten.

Bij het opstellen van dit uitvoeringsprotocol is gebruik gemaakt van informatie uit een drietal goedgekeurde gedragscodes; de 'Gedragscode Flora- en faunawet voor de Bouw- en Ontwikkelsector' (*Arcadis, november 2006*), de 'Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen' (*Unie van Waterschappen, februari 2012*) en de 'Gedragscode Flora- en faunawet gemeente Amstelveen' (*Gemeente Amstelveen, februari 2012*). Het Uitvoeringsprotocol flora en fauna is zelf geen gedragscode, maar maakt onderdeel uit van het Soortmanagementplan waarmee een generieke ontheffing wordt aangevraagd. Het is feitelijk een ecologisch werkprotocol dat in gaat op de specifieke situatie binnen het plangebied van Luchthaven Twente.

2. DOEL EN AFBAKENING

2.1 Het doel van het uitvoeringsprotocol

Het uitvoeringsprotocol vormt feitelijk een ecologisch werkprotocol dat borgt dat de maatregelen zoals omschreven in het SMP, bij de uitvoering van werkzaamheden ook daadwerkelijk en op de juiste wijze worden uitgevoerd. Dit met het doel om de gunstige staat van instandhouding van de beschermde soort(en) te (blijven) garanderen. Het is opgesteld voor de personen en organisaties die zich bezig houden met de uitvoering van werken en werkzaamheden, en beschrijft de werkwijze om schade aan beschermde soorten te voorkomen en daarmee te werken binnen de kaders van de Flora- en faunawet.

Doelstelling

Dit 'Uitvoeringsprotocol flora en fauna' maakt onderdeel uit van het Soortmanagementplan Luchthaven Twente en is bedoeld om bij de uitvoering van werkzaamheden met betrekking tot ruimtelijke ontwikkeling en beheer, de gunstige staat van instandhouding van beschermde soort(en) te garanderen.

2.2 Een nieuwe denk- en werkwijze

Bij het opstellen van dit uitvoeringsprotocol is, zoals eerder aangegeven, gebruik gemaakt van een drietal goedgekeurde gedragscodes. Een wezenlijk verschil met deze gedragscodes is dat het uitvoeringsprotocol gebaseerd is op het zgn. 'nieuwe denken en werken' met de Flora- en faunawet waarbij niet zozeer 'de regel van de Flora- en faunawet' centraal staat, maar meer gehandeld wordt naar de 'geest van de wet'. Met andere woorden: hoe is de wet bedoeld en hoe moet hij worden geïnterpreteerd? De vorm van de Flora- en faunawet als een zgn. 'raamwet' maakt dit mogelijk, waarbij dit uiteraard moet passen binnen de wettelijke regels en geldende jurisprudentie.

Centraal in de nieuwe, Generieke aanpak staat de gunstige staat van instandhouding van de (beschermde) soort. Deze moet ten alle tijde gegarandeerd worden. Dit maakt dat het SMP zich vooral richt op de groep van kritische, zeldzame en vaak strikt(er) beschermde soorten. Het zijn namelijk deze soorten die vragen om extra aandacht en gerichte maatregelen. Een ruimtelijke ontwikkeling, zoals bijvoorbeeld de ontwikkeling van een nieuwbouwwijk, leidt weliswaar tot verlies van leefgebied van algemene soorten, de gunstige staat van instandhouding van deze soorten zal niet snel in gevaar komen. Anders ligt dit voor een zeldzame en kritische soort.

De basis voor het SMP vormt een uitgebreide en grondige inventarisatie van beschermde soorten in het plangebied. De inventarisatie geeft inzicht hoe de soort het plangebied gebruikt, welke functie(s) het gebied heeft voor de soort en in aspecten als verspreiding en omvang van de populatie. Deze informatie is aangevuld met een inventarisatie van potentieel geschikte biotopen. Met name fauna heeft weliswaar enige gebiedsbinding, maar komt onder invloed van factoren als voedselaanbod, verstoring en sterfte steeds op andere locaties voor. De veldinventarisatie vormt in die zin slechts een momentopname. Om een soort goed te kunnen sturen of 'managen' moet niet alleen inzicht worden verkregen in de locaties waar de soort nu voorkomt. Het moet ook een beeld geven waar de soort in de toekomst

voor zou kunnen komen. Alleen zo kan optimaal worden gestuurd en kunnen mogelijke knelpunten vroegtijdig worden opgelost.

Het 'nieuwe denken' betekent ook een andere werkwijze. Zo wordt er bijvoorbeeld niet langer preventief bos gekapt vooruitlopend op een ruimtelijke ontwikkeling, omdat er binnen het werkgebied misschien een vogel zou kunnen gaan broeden. Het betekent maatwerk, vroegtijdig en zorgvuldig plannen en rekening houden met soorten. Door bijvoorbeeld delen van het bos niet te kappen, wordt de soort naar plaatsen gestuurd waar hij niet leidt tot beperkingen of aanpassingen in de werkzaamheden. De soort heeft een alternatief in de omgeving en de gunstige staat van instandhouding is gewaarborgd. De ontwikkeling kan vervolgens probleemloos plaatsvinden. De beschermde soort en de ruimtelijke ontwikkeling varen er wel bij.

2.3 De reikwijdte en geldigheid van het uitvoeringsprotocol

2.3.1 Beschermingscategorieën

In de Flora- en faunawet en bijbehorende vrijstellingsbesluit zijn drie categorieën van beschermde soorten aangewezen. Deze staan bekend als de zgn. tabel 1-, tabel 2- en tabel 3-soorten. Vogels vormen daarbij een aparte groep. Dit uitvoeringsprotocol is opgesteld voor de groep van vogels en de strikt(er) beschermde soorten uit tabel 2 en 3. Voor soorten uit tabel 1 geldt in principe een vrijstelling van de ontheffingsplicht (er is geen ontheffing nodig). Wel geldt voor deze groep de algemene zorgplicht om zorgvuldig en zorgzaam met deze soorten om te gaan. In bijlage 3 is een overzicht opgenomen van beschermde soorten in de verschillende beschermingscategorieën.

Tabel 1-soorten

Tabel 1-soorten zijn beschermde soorten met een vrij algemene verspreiding. Voor deze soorten geldt een algemene vrijstelling voor het overtreden van de verbodsbepalingen art. 8 t/m 12. Voor deze soorten hoeft geen ontheffing aan te worden gevraagd (er geldt een vrijstelling), wel is de algemene zorgplicht van toepassing.

Tabel 2-soorten

Tabel 2-soorten zijn beschermde soorten die in Nederland doorgaans kwetsbaar of zeldzaam zijn. Voorbeelden zijn levendbarende hagedis en rietorchis. Voor een ontheffingsaanvraag geldt voor deze groep een lichte toetsing waarbij de nadruk licht op de garantie dat de populatie gehandhaafd blijft.

Tabel 3-soorten

Tabel 3-soorten zijn vaak zeer zeldzame plant- en diersoorten die de overheid in Nederland wil behouden. Een aantal soorten zijn weliswaar in Nederland algemeen, maar zeldzaam op Europese schaal. Ondermeer de kamsalamander en alle vleermuissoorten vallen in tabel 3. Voor het begaan van verboden handelingen is voor tabel 3-soorten altijd een ontheffing noodzakelijk

Vogels

Vogelsoorten zijn niet opgenomen in de hierboven genoemde categorieën. Voor verstoring van vogels en vogelnesten wordt geen ontheffing verleend voor ruimtelijke inrichting of ontwikkeling en ook niet voor dwingende redenen van openbaar belang. Voor vogels geldt dat u alleen ontheffing kunt krijgen op grond van een wettelijk belang uit de Vogelrichtlijn. Dat zijn: bescherming van flora en fauna, veiligheid van het luchtverkeer, volksgezondheid of openbare veiligheid. Buiten het broedseizoen mogen de nestplaatsen, zonder ontheffing, worden verstoord. Daarbij geldt geen standaardperiode voor het broedseizoen. Van belang is of een broedgeval verstoord wordt, ongeacht de datum. De meeste vogels broeden tussen medio maart en medio juli. Van een (beperkt) aantal vogels is de nestplaats jaar rond beschermd. Op de volgende categorieën gelden de verbodsbepalingen van artikel 11 van de Flora- en faunawet het gehele seizoen:

1. Nesten die binnen en buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats.
2. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop.
3. Nesten van vogels die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing.
4. Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen.

Nesten die niet het hele jaar door zijn beschermd in de 'Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogel-nesten' worden aangegeven als zgn. 'categorie 5-soorten'. Deze zijn buiten het broedseizoen niet beschermd. Categorie 5-soorten zijn wel jaarrond beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen. Deze situatie doet zich binnen het plangebied voor een vijftal vogelsoorten voor (veldleeuwerik, graspieper, kneu, braamsluiper en geelgors).

2.3.2 Verbodsbepalingen

De volgende verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet zijn in relatie tot dit uitvoeringsprotocol relevant:

Artikel 8.

Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen, of enigerlei andere wijzen van hun groeiplaats te verwijderen.

Artikel 9.

Het is verboden dieren, behorende tot een inheemse beschermde diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

Artikel 10.

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.

Artikel 11.

Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings of vaste rust of verblijfplaatsen van dieren behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Artikel 12.

Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

2.3.3 Het werkveld

Dit uitvoeringsprotocol is van toepassing op de uitvoering van werkzaamheden in het kader van:

- ruimtelijke ontwikkeling en inrichting
- bestendig beheer en onderhoud

Ruimtelijke ontwikkeling en inrichting

De Flora- en faunawet verstaat onder 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting' nieuwe activiteiten of activiteiten die een sterke wijziging ten opzichte van het verleden inhouden, zoals de bouw van nieuwe woningen of natuurbouw. De werkzaamheden zijn voor de aldaar voorkomende soorten ingrijpend. De activiteiten vinden bovendien niet regelmatig of jaarlijks plaats, zoals bij beheer- en onderhoudswerkzaamheden. Het gaat om de volgende werkzaamheden:

- het bouw- en woonrijp maken (incl. sanering van gronden)
- het afdammen, dempen of vergraven van wateren
- het kappen en rooien van bomen en struiken
- het slopen en renoveren van bouwwerken (incl. verwijderen infrastructuur)
- bronbemalingen

Bestendig beheer en onderhoud

De Flora- en faunawet verstaat onder 'bestendig beheer en onderhoud' werkzaamheden die gericht zijn op het handhaven van de bestaande situatie. Het gaat om regelmatig terugkerende werkzaamheden zoals het maaien van grasland, schonen van sloten en het dunnen van bospercelen. Het wel of niet aanwezig zijn van soorten is vaak afhankelijk van het gevoerde beheer. De aanwezigheid van een aantal zeldzame vlindersoorten in de verschraalde, bloemrijke graslanden op het vliegveld is hiervan een mooi voorbeeld. De soorten komen hier voor dankzij een jarenlang toegepast verschralingsbeheer. Continuering van het beheer is een voorwaarde voor het voortbestaan van deze soorten.

Bij bestendig beheer en onderhoud gaat het om de volgende werkzaamheden:

- het maaien van kruidachtige vegetaties
- het schonen van waterelementen en oevers
- het snoeien en dunnen van opgaande beplanting
- het onderhoud aan verhardingen en bouwwerken

Geldigheid en kader

Het uitvoeringsprotocol geldt niet als vrijstelling voor werkzaamheden die benutting of economisch gewin tot doel hebben. De ontheffinghouder Area Development Twente (ADT) is overigens ook niet voornemens dit soort werkzaamheden uit te gaan voeren.

Het uitvoeringsprotocol heeft alleen betrekking op verplichtingen die voortvloeien uit de Flora- en faunawet en dus niet uit andere wet- of regelgeving zoals de Natuurbeschermingswet of Boswet.

2.3.4 Doorwerking naar derden en verantwoordelijkheden

Aanbevolen wordt om dit uitvoeringsprotocol van toepassing te verklaren op werkzaamheden die in opdracht van de ontheffinghouder ADT door derden worden uitgevoerd en te laten prevaleren boven andere ecologische werkprotocollen of gedragscodes.

Het is echter de ontheffinghouder ADT die verantwoordelijk en aansprakelijk is voor de handhaving van de op basis van het soortmanagementplan (incl. het uitvoeringsprotocol) verleende 'generieke' ontheffing. Die verantwoordelijkheid brengt met zich mee dat de ontheffinghouder alle noodzakelijke stappen onderneemt om een juiste uitvoering van werkzaamheden te garanderen en deze zo nodig langs juridische weg afdwingt. Het is de verantwoordelijkheid van de ontheffinghouder om in de aanbesteding en in uitvoeringscontracten en -bestekken te borgen dat de noodzakelijke maatregelen ook daadwerkelijk overeenkomstig het soortmanagementplan en de eventueel in de 'generieke' ontheffing gestelde nadere voorwaarden worden uitgevoerd. Dat betekent dat de ontheffinghouder ook organisatorisch dient te borgen dat er door deskundige personen wordt toegezien op de uitvoering. De opdrachtgever heeft een mandaat om in voorkomend geval werkzaamheden stil te (laten) leggen en het bevoegd gezag te informeren.

2.4 De gunstige staat van instandhouding van beschermde soorten

Centraal in het Soortmanagementplan, en daarmee ook in het Uitvoeringsprotocol flora en fauna, staan de beschermde planten- en diersoorten en hun gunstige staat van instandhouding (GSVI). Leidend bij het opstellen van het SMP is het uitgebreide flora- en faunaonderzoek uit 2010. Het is echter waarschijnlijk dat er sinds 2010 wijzigingen zijn opgetreden door vertrek naar of vestiging van soorten vanuit omringende natuurgebieden. Figuur 1 geeft een overzicht van soorten die in 2010 binnen het

plangebied zijn aangetroffen en vragen om specifieke maatregelen. Groep 3 in figuur 1 heeft betrekking op een groep soorten die recentelijk in en rond het plangebied zijn waargenomen. Aanwezigheid of vestiging van deze soorten binnen het plangebied kan grote consequenties hebben en vraagt om tijdige sturing en geleiding naar locaties waar de soorten zich duurzaam kunnen vestigen. Het overzicht van soorten in groep 3 hoeft niet volledig te zijn, maar geeft een overzicht van de belangrijkste aandachtsoorten.

groep 1	groep 2	groep 3
Maatregelen noodzakelijk (vanuit compensatie- of mitigatieverplichtingen)	Maatregelen wenselijk (om knelpunten te voorkomen)	Rekening houden met mogelijke vestiging van (sturing / geleiding)
Broedvogels	Flora	Broedvogels
braamsluiper	rietorchis	grauwe klauwier
geelgors	steenanjer	kleine plevier
graspieper	wilde marjolein	kwartel
huismus		ransuil
kneu	Zoogdieren	taigaboomkruiper
veldeeuw erik	baardvleermuis	
	eekhoorn	Zoogdieren
Amfibieën & reptielen	gewone dwergvleermuis	boommarter
kamsalamander	laatvlieger	bosvleermuis
poelkikker	rosse vleermuis	das
levendbarende hagedis	ruige dwergvleermuis	franjestaat
	steenmarter	vale vleermuis
Zoogdieren	watervleermuis	
gewone grootoorvleermuis		Amfibieën
	Broedvogels	heikikker
Dagvlinders	bosuil*	
heideblauwtje	buizerd	
	gekraagde roodstaart*	
	grote bonte specht*	
	koolmees*	
	pimpelmees*	
	torenvalk*	

Figuur 1. Overzicht van beschermde soorten die in en rond het plangebied voorkomen en in het Soortmanagementplan zijn uitgewerkt.

3. IMPLEMENTATIE EN BORGING IN DE ORGANISATIE

3.1 Verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid

Een belangrijk aspect binnen het SMP is de borging en garantie dat de maatregelen uit dit SMP en eventueel aanvullende voorwaarden uit de generieke ontheffing ook daadwerkelijk worden nageleefd en uitgevoerd. Het is immers de ontheffinghouder die verantwoordelijk is voor een juiste uitvoering, in deze situatie dus ADT. Het is de verantwoordelijkheid van de ontheffinghouder om in de aanbesteding en in uitvoeringscontracten en -bestekken te borgen dat de noodzakelijke maatregelen ook daadwerkelijk overeenkomstig het soortmanagementplan en de eventueel in de 'generieke' ontheffing gestelde nadere voorwaarden worden uitgevoerd. Hiertoe dient het Uitvoeringsprotocol flora en fauna, dat specifiek ingaat op de uitvoeringsaspecten in relatie tot het SMP en de Flora- en faunawet. Dat betekent dat de ontheffinghouder ook organisatorisch dient te borgen dat er door deskundige personen wordt toegezien op de uitvoering. De opdrachtgever heeft een mandaat om in voorkomend geval werkzaamheden stil te (laten) leggen en het bevoegd gezag te informeren.

Zowel het niet naleven van een ontheffingsvoorschrift als het overtreden van een verbodsbepaling uit de Flora- en faunawet is een economisch delict. Dat betekent dat de ontheffinghouder als organisatie, maar ook de persoon of personen die binnen de organisatie (eind)verantwoordelijk is of zijn, voor de uitvoering dan wel de opdrachtverlening tot uitvoering strafrechtelijk kan dan wel kunnen worden vervolgd indien een ontheffingsvoorschrift niet wordt nageleefd en daarmee een of meer verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet worden overtreden.

3.2 Procedure Area Development Twente (ADT)

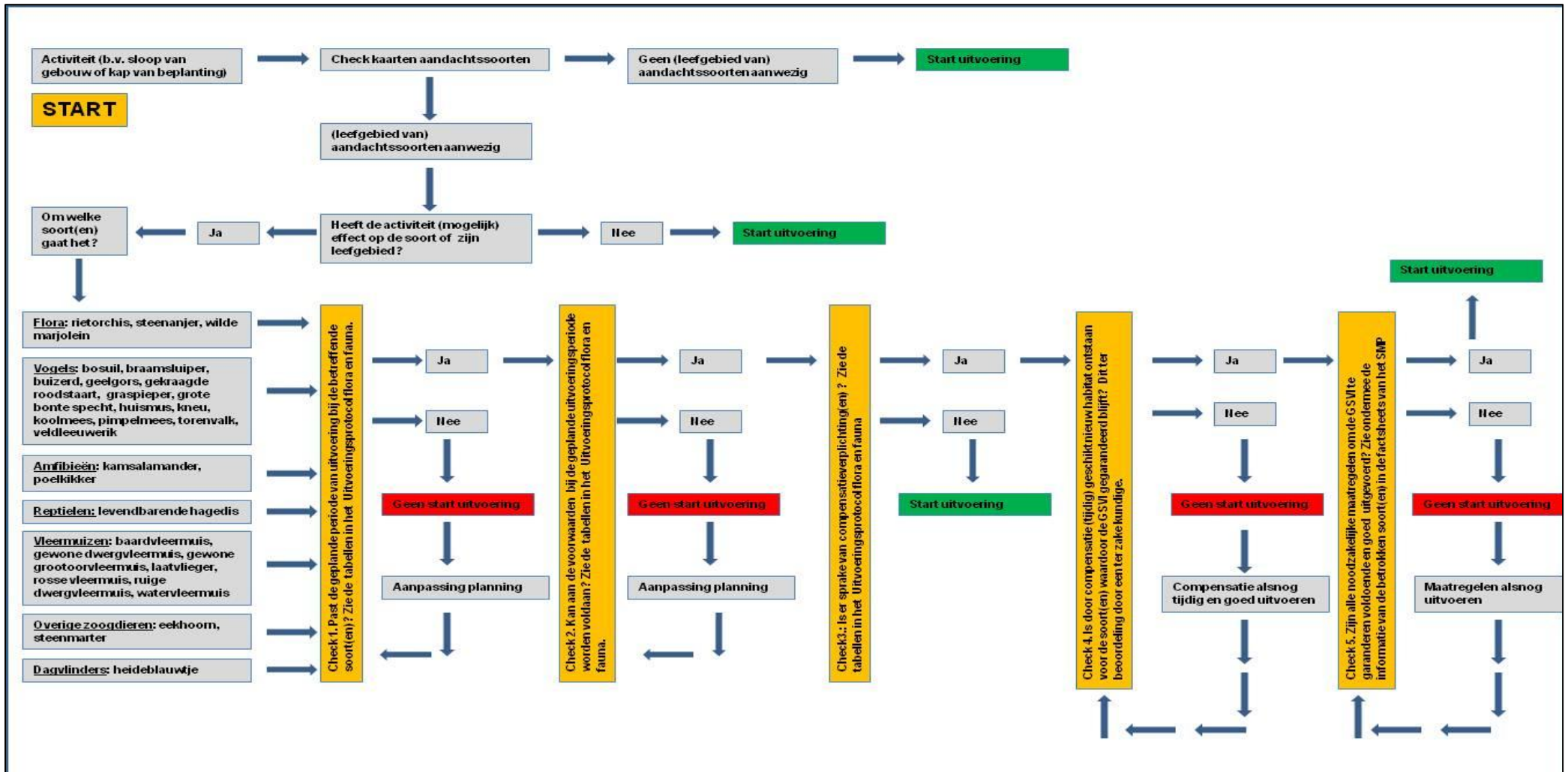
De uitvoering van werkzaamheden binnen het plangebied wordt binnen ADT centraal aangestuurd door de Coördinator Uitvoering. Met betrekking tot uitvoeringsaspecten maakt ADT gebruik van een communicatieprotocol. Hierin wordt de communicatie tussen opdrachtnemer en opdrachtgever (ADT) omschreven. Ten behoeve van de uitvoering wordt gewerkt volgens een tweetal processchema's voor de aanvraag van een werkvergunning (bijlage 4). De Coördinator Uitvoering bepaalt aan de hand van een melding over een uitvoeringsaspect welke thema's hierbij van belang zijn. Indien het een meer complexe aanvraag betreft wordt de uitgebreide procedure gevolgd (zie bijlage 4). Ten aanzien van dit uitvoeringsprotocol gelden steeds de meest recente procedures en protocollen van ADT.

Gaandeweg het proces vinden diverse gesprekken en afwegingen plaats met uitvoerende partijen en specialisten binnen en direct rond ADT, zoals bijvoorbeeld de luchthavenmeester en/of de communicatiedeskundige. Tijdens dit overleg worden afspraken gemaakt en randvoorwaarden vastgelegd, waarna door de uitvoerder een Plan van aanpak wordt opgesteld. Het Plan van aanpak wordt vervolgens aan ADT voorgelegd ter goedkeuring, waarna bij het verstrekken van de werkvergunning gestart kan worden met de werkzaamheden. Het SMP geeft in deze procedure belangrijke input op het aspect flora, fauna en ecologie. Het Uitvoeringsprotocol flora en fauna geldt ondermeer als basisdocument bij de uitbesteding van werkzaamheden en als borging dat werkzaamheden binnen de kaders van de Flora- en faunawet worden uitgevoerd.

3.3 De plaats van het Uitvoeringsprotocol in de werkwijze bij ADT

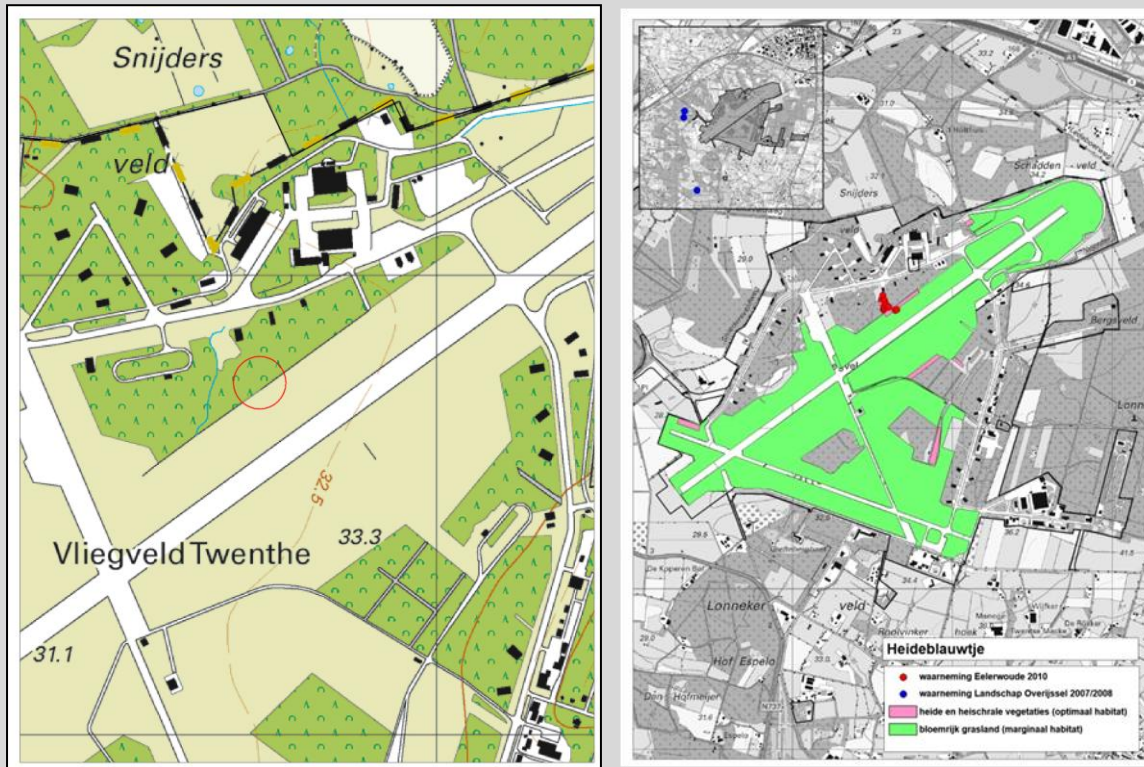
Met betrekking tot de uitvoering van werkzaamheden zoals bijvoorbeeld het bouwrijp maken van gronden, de kap van beplanting of de sloop van gebouwen is in figuur 2 een stroomschema opgesteld. Het schema borgt dat de mitigerende en compenserende maatregelen zoals elders in het SMP zijn aangegeven goed in het werkproces worden meegenomen. De Coördinator Uitvoering bepaalt in de procedure zoals omschreven in paragraaf 3.2 of het aspect ecologie en Flora- en faunawet een thema is binnen de aanvraag van de werkvergunning. Is dit het geval, dan neemt de sleutelfunctionaris Flora & Fauna (lees: de ter zake kundige/ecoloog/deskundige) deel aan het overleg zoals aangegeven in het stroomschema in bijlage 4 (toetsniveau 4). Ter voorbereiding van dit overleg toetst de eco-oloog/sleutelfunctionaris de voorgenomen werkzaamheden of activiteiten uit de aanvraag aan het stroomschema in figuur 2. Tijdens het overleg deelt hij zijn bevindingen en adviseert hij over de eventuele vervolgstappen. Afhankelijk van de aard en omvang van de werkzaamheden kan vervolgens worden volstaan met een verwijzing naar de inhoud en voorwaarden uit dit Uitvoeringsprotocol, dan wel wordt een notitie opgesteld dat ingaat op specifieke maatregelen in afwijking of aanvulling op het Uitvoeringsprotocol. Deze notitie wordt vervolgens toegevoegd aan het overzicht van specifieke afspraken onder kopje 3 van de werkvergunning (bijlage 5). Ten aanzien van dit uitvoeringsprotocol gelden steeds de meest recente procedures en protocollen van ADT.

In het stroomschema zijn vijf checkpunten opgenomen. Check 1 en 2 hebben betrekking op de periode waarin de werkzaamheden worden uitgevoerd in relatie tot de beschermde soorten. Op deze wijze wordt voorkomen dat werkzaamheden bijvoorbeeld in de meest kwetsbare periode van de soort(en) worden uitgevoerd. Als uitvoering in deze periode toch noodzakelijk is, wordt in overleg met de betrokken eco-oloog gezocht naar oplossingen, bijvoorbeeld door het uitvoeren van mitigerende maatregelen. Centraal daarbij staat de algemene zorgplicht uit de Flora- en faunawet en het uitgangspunt dat de werkzaamheden de instandhouding van de gunstige staat (GSVI) van de soort niet in gevaar mogen brengen. Check 3 en 4 hebben betrekking op de compensatieopgave en natuurontwikkeling in de Nieuwe EHS. Hier vindt een controle plaats of compensatie aan de orde is en of deze juist is uitgevoerd. Ook hier met het doel om de GSVI van de soort(en) te waarborgen. Bij check 5 tot slot, wordt getoetst of de bijbehorende mitigerende maatregelen (goed) zijn uitgevoerd, zoals bijvoorbeeld het wegvangen of overzetten van dieren en of vervolgens gestart kan worden met de uitvoering van werkzaamheden. In figuur 3 is een voorbeeld uitgewerkt over de werking van het stroomschema.

Figuur 2. Stroomschema 'Uitvoering van werkzaamheden en check aan Soortmanagementplan'.

Figuur 3. Voorbeeld van de werking van het stroomschema 'Uitvoering van werkzaamheden en check aan SMP'.

- Binnen het werkgebied waar werkzaamheden gaan plaatsvinden blijkt het leefgebied van een aandachtsoort aanwezig te zijn (nl. heideblauwtje), de voorgenomen activiteit (kap en bouwrijp maken) heeft mogelijk effect op deze soort en/of zijn leefgebied. Antwoord: ja.
- Check 1: periode van uitvoering in september valt in suboptimale periode voor de soort (tabel 'Kapten van bomen en struiken' in Uitvoeringsprotocol flora en fauna). Uitvoering is mogelijk, mits....
- Check 2: Er worden in het protocol geen aanvullende voorwaarden voor het heideblauwtje vermeld. Antwoord is dus ja, er kan worden voldaan aan de voorwaarden.
- Check 3: Er is een compensatieopgave? Er dient 3,0 ha. nieuw leefgebied te worden aangelegd binnen de Nieuwe EHS. Antwoord: ja.
- Check 4: Bij navraag blijkt dat in de winter 2013/ 2014 als uitwerking van het 'Actieplan flora en fauna' nieuw leefgebied voor ondermeer heideblauwtje is gerealiseerd. In maart 2015 is het terrein beoordeeld als geschikt nieuw leefgebied door een ter zake kundige ecooloog. Antwoord: ja.
- Check 5: Nog niet alle noodzakelijke maatregelen zijn uitgevoerd. In de factsheet wordt bij het heideblauwtje aangegeven dat vlinders moeten worden afgevangen en overgezet naar het nieuwe leefgebied in de periode juni-augustus. Mogelijk moet in augustus-september een deel van de heide geplagd dan wel deels verplant, te beoordelen door de ecooloog. Deze werkzaamheden passen binnen de uitvoeringsplanning. Er wordt een afspraak gemaakt over het uitvoeren van deze werkzaamheden. Vervolgens wordt eind september het werktein vrijgegeven en kan de uitvoerder starten met de kap en het bouwrijp maken van het werktein.

4. PRAKTISCHE UITVOERING

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de maatregelen beschreven die de projectontwikkelaar ADT zal treffen om schade aan de gunstige staat van instandhouding van soorten bij ruimtelijke ontwikkeling en inrichting en bestendig beheer te voorkomen.

Inzicht in de aanwezigheid en ruimtelijke verspreiding, en in de kwetsbaarheid tijdens de periodes van voortplanting, (winter)rust en/of migratie, vormt de basis voor de planning van werkzaamheden. Hierbij streeft ADT naar een optimalisatie van meerdere, soms strijdige doelen, zowel voor ecologische doelen onderling alsook in samenhang met doelstellingen met betrekking tot ruimtelijke ontwikkeling en beheer. Dit maakt het lastig om algemeen geldende protocollen op te stellen. De nu volgende richtlijnen zijn bedoeld als uitgangspunt. Van de beschreven werkwijze kan alleen onder strikte voorwaarden worden afgeweken. Een en ander in overleg met en na instemming van de opdrachtgever ADT. De afwijking dient overtuigend in een ecologisch werkprotocol of andere schriftelijke rapportage te worden gemotiveerd. Voorwaarde is dat, op basis van het oordeel van een ecologisch deskundige¹, onderbouwd kan worden dat die andere werkwijze geen afbreuk doet aan de gunstige staat van instandhouding van de soort en het duurzaam voortbestaan van (populaties) van beschermde soorten.

Waar in de tekst sprake is van 'soort' of 'soorten' gaat het vooral om de bescherming van populaties in relatie tot de gunstige staat van instandhouding van de soort. Dat laat onverlet dat ook individuen door de Flora- en faunawet beschermd worden.

¹ Met een ecologisch deskundige wordt bedoeld een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. De ervaring en kennis dienen te zijn opgedaan doordat de deskundige:

- op HBO- dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of
- op MBO-niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Flora- en faunawet, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of
- als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals bijvoorbeeld een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus; en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdiervereniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk Gebied; en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of – bescherming.

4.2 Voorbereiding van de werkzaamheden

4.2.1 Doorwerking in de uitvoering

De projectontwikkelaar ADT zorgt ervoor dat uitvoerend personeel op de hoogte is van dit uitvoeringsprotocol en voldoende is geïnstrueerd om deze te kunnen naleven. Het uitvoerend personeel weet waar zich de juridisch zwaarder beschermde planten- en diersoorten en hun leefgebieden zich bevinden. Dit kan door middel van een kaart of een markering in het terrein.

Het uitvoerend personeel wordt opgedragen om naar vermogen alert te zijn op niet-aangeduide (juridisch zwaarder beschermde) planten- en diersoorten en dient overeenkomstig te handelen.

ADT zorgt op basis van ketenverantwoordelijkheid voor het naleven van het uitvoeringsprotocol door partijen die in opdracht van ADT handelen (loonwerkers, aannemers, onderzoekers etc.). In de aanbestedingsopdracht worden de eisen ten aanzien van zorgvuldige werkmethoden opgenomen. Deze afspraken hebben mede betrekking op de planning van de werkzaamheden en de instructie van het door de opdrachtnemer in te zetten personeel en onderaannemers. ADT controleert op de naleving hiervan vanuit haar verantwoordelijkheid als ontheffinghouder. Dit laat onverlet dat de opdrachtnemer hierin ook een eigen verantwoordelijkheid heeft.

In het geval van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting ('nieuwe werken') dient, indien soorten uit tabel 3 of vogels in het geding zijn, een (generieke) ontheffing te zijn verkregen, dan wel dienen de werkzaamheden op een dusdanige wijze te worden uitgevoerd dat van overtreding van de Flora- en faunawet geen sprake is.

4.2.2 Algemene beschermingsmaatregelen en aandachtspunten

Algemene werkwijze

Uitgangspunt in dit Uitvoeringsprotocol is de strategie van negatieve effecten voorkomen, effecten beperken en als laatste middel schade compenseren. ADT wijkt slechts van dit voorkeursscenario af als dit in redelijkheid en om belangrijke redenen niet anders kan.

Voorafgaand aan de werkzaamheden zorgt ADT voor een voldoende dekkend en actueel overzicht van de verspreiding van zwaarder beschermde planten- en diersoorten in het plangebied en de directe omgeving. De kaartbeelden in de factsheets van het Soortmanagementplan geven op dit moment het meest actuele overzicht.

Bij omvangrijke, grote werken zoals de boskap en dunning ten behoeve van het munitieonderzoek, waarbij mogelijk sprake is van het afwijken van voorwaarden en uitgangspunten uit dit Uitvoeringsprotocol, wordt aanvullend op het Uitvoeringsprotocol een werkinstructie of ecologisch werkprotocol opgesteld. De noodzakelijke maatregelen worden door ADT in een Programma van Eisen of besteksvorschriften ook voorgeschreven aan anderen die werkzaamheden in opdracht van ADT uitvoeren. ADT houdt hier als ontheffinghouder toezicht op.

Tijdens de werkzaamheden wordt gecontroleerd op het alsnog voorkomen of (her)vestigen van juridisch zwaarder beschermde soorten. Indien dit het geval is worden plan- en werkzaamheden hierop aangepast.

Verboden handelingen ten aanzien van vogels, hun nesten en eieren wordt door middel van preventie en sturing voorkomen, bijvoorbeeld door werkzaamheden buiten het broedseizoen uit te voeren en alternatieve broedgelegenheid aan te bieden (dan wel te handhaven) buiten het werkgebied.

Bij alle werkzaamheden worden in beginsel de volgende elementen gespaard:

- Broedkolonies en andere vaste nestplaatsen voor vogels;
- Plaatsen waar juridisch zwaarder beschermde tabel 2- en tabel 3-soorten zich voortplanten, paren, eieren afzetten, opgroeien en overwinteren;
- Groeiplaatsen van plantensoorten uit tabel 2 en tabel 3;
- Verblijfplaatsen van vleermuizen onder andere in gebouwen en bomen;
- Belangrijke vliegroutes en jachtgebieden van vleermuizen;

In voorkomende gevallen wordt grote zorgvuldigheid betracht ten aanzien van schade aan:

- Oude(re) bomen (diameter op borsthoogte van > 30 cm) met spleten, hopen en loshangend schors (in verband met de mogelijke aanwezigheid van vleermuizen, hopenbroedende vogels en soorten als eekhoorn en boommarter);
- Gebouwen en bouwwerken (in verband met de mogelijke aanwezigheid van vleermuizen, vogels en een soort als steenmarter). Op locaties die zijn aangemerkt als potentieel geschikt voor vleermuizen wordt zo nodig aanvullend onderzoek verricht om de aanwezigheid van vleermuizen, vogels en steenmarter uit te sluiten.

Werken buiten de meest kwetsbare periode(n)

Het voorkomen van negatieve effecten betekent ondermeer dat gewerkt wordt in de periode waarin de soort niet in het werkgebied aanwezig is, dan wel buiten de meest kwetsbare periode(n) van de soort(en) die binnen het werkgebied aanwezig (kunnen) zijn. De voortplantingsperiode, dan wel de overwinteringsperiode gelden daarbij vaak als meest kwetsbare periodes.

In paragraaf 4.3 worden de uitvoeringsperiodes per activiteit en soort(en) in kalenders weergegeven. Uiteraard is de maatregel alleen uitvoerbaar als deze ook past binnen de uitvoeringsplanning. Een goede uitvoeringsplanning houdt dus vroegtijdig rekening met de aanwezigheid van kwetsbare en/of strikt(er) beschermde soorten! Indien het werken in minst kwetsbare periode niet mogelijk is, kunnen aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn. Deze maatregelen worden beschreven in dit Uitvoeringsprotocol en worden in bepaalde situaties aangevuld in een op te stellen ecologisch werkprotocol of werkinstructie. Een en ander zoals aangegeven in paragraaf 4.1.

Broedvogels

Voor broedende vogels geldt de generieke ontheffing niet. Verstoring of vernieling van broedsels, jongen of in gebruik zijnde nesten tijdens het broedseizoen is niet toegestaan, ook niet met een (generieke) ontheffing! Uitvoering van versturende werkzaamheden dient buiten deze periode plaats te vinden, tenzij verstoring kan worden uitgesloten, omdat bijvoorbeeld preventief maatregelen zijn getroffen om het broeden of nestelen van vogels te voorkomen. Voor soorten die jaarrond gebruik maken van hun nesten geldt de generieke ontheffing wel, mits ook hier de werkzaamheden buiten het broedseizoen plaatsvinden. Overigens wordt voor het broedseizoen in de Flora- en faunawet geen standaardperiode gehanteerd. Van belang is of een broedgeval verstoord wordt, ongeacht de datum. Globaal gaat het echter om de periode van 15 maart tot 15 juli.

Voorkomen en sturen in de vestiging van beschermde soorten

Anders dan in de eerder genoemde gedragscodes richt dit uitvoeringsprotocol zich niet zozeer op het voorkómen van vestiging van beschermde soorten binnen het werkgebied, maar vooral op het sturen en (be)geleiden van deze soorten. Alleen op plaatsen waar een soort zich ondanks sturing toch nog dreigt te vestigen en daarmee de uitvoering van werkzaamheden in ernstige mate kan frustreren, wordt vestiging van deze soort(en) voorkomen, bijvoorbeeld door aanwezige beplanting vroegtijdig te verwijderen. Ook de soort is er namelijk niet bij gebaat om zich op een locatie te vestigen waarbij op voorhand duidelijk is dat hij zich daar niet kansrijk kan handhaven. Sturing vraagt wel om een zorgvuldige werkplanning en een vroegtijdig inzicht in welke maatregelen, waar en op welk tijdstip uitgevoerd moeten worden. Op plaatsen waar dit op voorhand niet duidelijk is, kan besloten worden om alsnog vestiging van soorten binnen het werkgebied te voorkomen. Er wordt echter niet meer preventief en

over grote oppervlakten leefgebied ongeschikt gemaakt. Het is een nieuwe denk- en werkwijze die past bij de generieke aanpak en wordt toegepast in dit uitvoeringsprotocol. Ook hier staat de gunstige staat van instandhouding van de soort centraal.

In dit uitvoeringsprotocol wordt de ongewenste vestiging van beschermde soorten binnen het werkgebied in eerste instantie ingevuld door sturing en (be)geleiding. Een werkwijze die aansluit bij de Generieke aanpak en de generieke ontheffing. Het voorkómen van vestiging, door bijvoorbeeld aanwezige beplanting voortijdig te kappen, wordt slechts in beperkte mate toegepast op locaties waar op voorhand duidelijk is dat vestiging leidt tot conflicten bij de uitvoering van werkzaamheden. De maatregel van kap wordt dan tot een minimum beperkt en indien mogelijk wordt eerst alternatief (nieuw) leefgebied aangeboden dan wel gecreëerd. Centraal staat de gunstige staat van instandhouding van de soort(en).

Werkzaamheden gefaseerd uitvoeren

Een logische uitwerking van het voorgaande vormt het gefaseerd uitvoeren van werkzaamheden. Door al in de voorbereidingsfase te onderzoeken of bepaalde werkzaamheden in tijd en/of in ruimte gefaseerd uitgevoerd kunnen worden, kunnen negatieve effecten op soorten of beperkingen in de uitvoering worden voorkomen. Kan de kap bijvoorbeeld worden uitgesteld tot na het broedseizoen, of kan een deel van het bos eerst nog blijven staan, waardoor de soort een alternatief wordt geboden en de gunstige staat van instandhouding in ieder geval gewaarborgd blijft. Figuur 5 geeft een voorbeeld.

Werkzaamheden overdag uitvoeren

Tijdens de werkzaamheden wordt verstoring door verlichting zoveel mogelijk voorkomen, bijvoorbeeld door alleen tijdens de daglichtperiode te werken, uitstraling van verlichting naar de omgeving te voorkomen, dan wel de duur hiervan te beperken.

4.2.3 Onvoorziene omstandigheden

Indien, ondanks voorzorg en goede inventarisaties, voorafgaand of tijdens de uitvoering van een activiteit toch een (strikt) beschermde soort in het werkgebied wordt aangetroffen, gaat de ontheffinghouder, dan wel de ter zake kundige ecoloog na of er maatregelen voor deze soort worden beschreven in dit uitvoeringsprotocol. Is dat niet het geval dan wordt in overleg bepaald welke maatregelen worden genomen om schade aan de soort en overtreding van de Flora- en faunawet te voorkomen. Indien dit in redelijkheid niet mogelijk is, wordt contact opgenomen met het bevoegd gezag omtrent de verleende generieke ontheffing om te zoeken naar een passende oplossing en werkwijze. Uitgangspunt van dit overleg moet zijn dat de werkzaamheden zo min mogelijk vertraging oplopen. Indien noodzakelijk wordt aanvullend voor de soort ontheffing aangevraagd als uitbreiding op de verleende generieke ontheffing.

In geval van een calamiteit (b.v. stormschade, brand) is sprake van overmacht en worden in overleg met een ter zake kundige / ecoloog passende maatregelen genomen in de geest van dit uitvoeringsprotocol en bijbehorende soortmanagementplan. Belangrijk daarbij is dat de genomen maatregelen en eventuele effecten op beschermde soorten goed gedocumenteerd worden.

4.2.4 Overige aspecten

ADT evalueert dit uitvoeringsprotocol en het bijbehorend soortmanagementplan op effectiviteit en uitvoerbaarheid en past dit in samenspraak met het bevoegd gezag zo nodig aan.

In gevallen waarin het uitvoeringsprotocol niet voorziet en bij twijfel over de meest adequate uitvoering van maatregelen, wordt in nauw overleg tussen opdrachtgever en opdrachtnemer tijdig advies ingewonnen bij een ter zake kundige / ecoloog / deskundige. Maatregelen worden conform dit advies en in de geest van het uitvoeringsprotocol en soortmanagementplan uitgevoerd. Het is belangrijk dat de genomen maatregelen goed gedocumenteerd worden. Om die reden wordt het uitvoeringsprotocol vormgegeven in een ordner of multomap zodat nieuwe informatie eenvoudig kan worden toegevoegd.

Deze informatie dient tenminste twee jaar bewaard te blijven zodat ze ondermeer beschikbaar is bij een controle door de nVWA (nieuwe Voedsel en Waren Autoriteit) als formeel handhavende instantie namens het Ministerie van Economische Zaken.

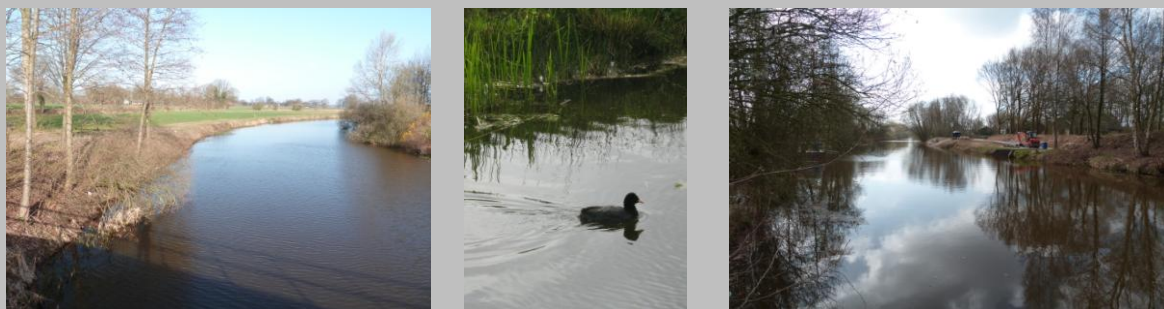

Niet zo ! Bepanting is op grote schaal gekapt terwijl er geen werkzaamheden tijdens het broedseizoen (zullen) plaatsvinden.

Ongeschikt maken van het werkkerrein

Een maatregel die al jaren algemeen gebruikt wordt is het ongeschikt maken van terreinen in verband met de mogelijke vestiging van nestelende vogels. Bepanting wordt bijvoorbeeld gekapt in het winterseizoen waardoor de vestiging van in bomen broedende vogels wordt voorkomen en er hier ook gewerkt kan worden tijdens het (vogel)broedseizoen. Op zich een goede maatregel en een goede invulling van de zorgplicht uit de Flora- en faunawet. De praktijk leert echter dat grote oppervlakten potentieel leefgebied tegelijk ongeschikt worden gemaakt, vaak veel meer dan noodzakelijk is. Dit om maar te voorkomen dat werkzaamheden hinder onder vinden vanwege broedende vogels. Een ontwikkeling die zeker niet bijdraagt aan de duurzame instandhouding van de soort, zeker wanneer het gaat om zeldzame soorten. Ook binnen het Uitvoeringsprotocol wordt gewerkt met het ongeschikt maken van een leefgebied om vestiging te voorkomen. Essentieel daarbij is echter dat gebiedsdelen met een vergelijkbaar biotoop in de omgeving gehandhaafd blijven. Hierdoor hebben de soorten een alternatief en wordt invulling gegeven aan de duurzame instandhouding van de soort!

Wel zo ! Bepanting is pleksgewijs verwijderd op locaties waar daadwerkelijk werkzaamheden binnen het broedseizoen plaats gaan vinden.

Figuur 5. Voorbeeld van de 'nieuwe' werkwijze.

4.3 Uitvoering bij ruimtelijke ontwikkeling en inrichting

4.3.1 Inleiding

Dit deel van het uitvoeringsprotocol heeft betrekking op werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ingrepen en omvat bouw-, cultuur- en civieltechnische werkzaamheden. Bij deze werkzaamheden moet er rekening mee gehouden worden dat verstoring of vernieling van broedsels, jongen of in gebruik zijnde nesten van vogels tijdens het broedseizoen niet is toegestaan, ook niet met een (generieke) ontheffing! Uitvoering van versturende werkzaamheden dient buiten deze periode plaats te vinden, tenzij verstoring kan worden uitgesloten omdat bijvoorbeeld preventief maatregelen zijn getroffen om het broeden of nestelen van vogels te voorkomen.

Een tweede belangrijk aspect betreft de groep van vleermuizen in relatie tot het verstoren of vernielen van verblijfplaatsen in gebouwen of bomen door sloop, respectievelijk kap. Het kan noodzakelijk zijn om de aanwezigheid van vleermuizen in boomholten of gebouwen uit te sluiten, in aanvulling op de verspreidingsgegevens die door ADT beschikbaar worden gesteld in het soortmanagementplan en actualiserende veldonderzoeken. Het aantonen dan wel uitsluiten van de aanwezigheid van vleermuizen is gebonden aan specifieke onderzoeksperioden, omdat vleermuizen slechts een gedeelte van het jaar actief en goed te inventariseren zijn. Daarbij komt dat goed onderzoek naar vleermuizen dient te voldoen aan het geldende Vleermuizenprotocol dat jaarlijks door het Netwerk Groene Bureaus, het Ministerie van Economische Zaken en de Zoogdiervereniging wordt geactualiseerd. Grofweg dient 1 jaar vóór uitvoering bekend te zijn welke elementen moeten worden gesloopt, dan wel gekapt om tijdig eventueel aanvullende onderzoeken of inspecties uit te kunnen laten voeren. Dit vraagt dus om een zorgvuldige planning en een tijdige afstemming in de uitvoering.

Figuur 6. Toelichting kalenders

Bij de uitvoering van de werkzaamheden wordt rekening gehouden met de meest kwetsbare periode voor de betreffende plant- en diersoorten. In de navolgende kalenders van werkzaamheden is per activiteit in drie kleuren aangegeven wanneer werkzaamheden bij voorkeur wel, niet of onder voorwaarden kunnen plaatsvinden.

Op locaties met tabel 2- en 3-soorten en vogels wordt in principe gewerkt in de 'veiligste' perioden zoals met **GROEN** aangegeven in de kalender van werkzaamheden. In deze periode kan in principe zonder voorwaarden worden gewerkt, mits de algemene zorgplicht in acht wordt genomen.

Onder voorwaarden kan op locaties met tabel 2-, 3-soorten en vogels buiten de veiligste perioden worden gewerkt. In de kalender is dit met **GEEL** aangegeven. Daarbij geldt wel de vermelding 'mits', wat betekent mits aan de aanvullende voorwaarden wordt voldaan.

Tot slot is in de kalender met **ROOD** aangegeven welke perioden ongeschikt zijn voor uitvoering. In deze perioden worden in principe geen werkzaamheden uitgevoerd, tenzij er geen ecologische bezwaren zijn. Centraal bij dit alles staat ook hier de gunstige staat van instandhouding van de soort. Dit kan betekenen dat op individueel niveau schade kan optreden, maar dat de gunstige staat van instandhouding gewaarborgd blijft.

Kappen van bomen en struiken

maand	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
(broedende) vogels	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
kamsalamander, poelkikker (land- en w interbiotoop)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■

■ ongeschikt voor uitvoering, tenzij.....
■ sub-optimale periode voor uitvoering, mits.....
■ optimale periode voor uitvoering, mits.....

4.3.2 Het bouw- en woonrijp maken (incl. sanering van gronden)

Inleiding

Bij het bouw- en woonrijp maken van gronden gaat het in principe om open, kale terreinen die ontdaan zijn van opgaande begroeiing. De werkzaamheden bestaan ondermeer uit het bewerken, afgraven, ophogen en in depot zetten. Voorafgaand aan het bouwrijp maken kunnen andere protocollen uit dit document van toepassing zijn, zoals bijvoorbeeld het kappen/rooien van bomen en struiken, het dempen van watergangen of het slopen van gebouwen. Bij grondwerken zijn pioniersoorten van dynamische omstandigheden te verwachten. In en rond het plangebied van Luchthaven Twente gaat het vooral om kleine plevier, oeverwaluw, ijsvogel en heikikker. Omdat werkzaamheden in het kader van sanering van gronden vergelijkbaar zijn met het bouw- en woonrijp maken worden deze gezamenlijk besproken.

Algemeen

Kort voor aanvang van de werkzaamheden wordt door middel van een veldinspectie door een deskundige vastgesteld of er beschermde soorten binnen of direct rond het werkgebied aanwezig zijn.

Bouwrijpmaken van terrein												
maand	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
planten												
(broedende) vogels												
jaarrond-vogels (buiszard, huismus)												
kamsalamander, poelkikker (voortplantingsbiotoop)												
kamsalamander, poelkikker (land- en winterbiotoop)												
levendbarende hagedis												
heideblauwtje												
eekhoorn												
steenmarter												

■ ongeschikt voor uitvoering, tenzij.....
■ sub-optimale periode voor uitvoering, mits.....
■ optimale periode voor uitvoering, mits.....

Voorwaarden

- Werkzaamheden vinden plaats buiten het broedseizoen van vogels (broedseizoen is globaal de periode van 15 maart tot 15 juli), tenzij duidelijk is vastgesteld dat zich binnen of direct rond het werkterrein geen broedende vogels bevinden.
- Als het niet mogelijk is om buiten het broedseizoen te werken worden mitigerende maatregelen uitgevoerd. Deze bestaan uit het tijdelijk (en gefaseerd) voortijdig ongeschikt maken van het werkterrein voor broedvogels door bijvoorbeeld de vegetatie kort te maaien. Belangrijk daarbij is het om alternatieve, geschikte leefgebieden in de omgeving aan te bieden, dan wel te handhaven.
- Het uitvoeren van graafwerkzaamheden op locaties waar tabel 2- of tabel 3-soorten soorten amfibieën, reptielen (in het bijzonder hier de levendbarende hagedis), vissen en zoogdieren voorkomen, vindt plaats buiten de overwinteringsperiode van deze soorten. De levendbarende hagedis en de meeste amfibieën overwinteren globaal van begin november tot eind februari. De levendbarende hagedis overwintert onder steenhopen, bladhoppen, takkenrillen en in holten onder bomen.
- Binnen het werkterrein aanwezige (strikter) beschermde plantensoorten worden in het veld gemarkeerd. Afhankelijk van de ecologie van de soort worden de planten opgenomen, eventueel eerst in depot gezet en naderhand op adequate wijze uitgezet. Een en ander onder begeleiding door een deskundige. Binnen het plangebied gaat het om rietorchis, steenanjer en wilde marjolein. Overwogen kan worden om hetzelfde te doen met zeldzame soorten van de zgn. 'Rode Lijst'. Aandachtspunt bij dit alles is de beperkte periode waarin de soorten in het veld herkend en gemarkeerd kunnen worden en de periode van verplanten. Globaal is dit mogelijk in de periode van begin mei tot eind oktober. Bij voorkeur vind dit niet plaats tijdens de bloei of zaadzetting van de soort(en).

- Voor het bouwrijp maken van het leefgebied (heideterrein) van het heideblauwtje aan de noordzijde van het plangebied (deelgebied Troned) gelden strikte voorwaarden. Verwezen wordt naar de factsheet in het Soortmanagementplan. Uitvoering mag alleen plaatsvinden onder begeleiding van een deskundige!! De werkwijze en voorwaarden worden vastgelegd in een op te stellen ecologisch werkprotocol.

Aandachtspunten

- Eenmaal aanwezige broedende vogels of in gebruik zijnde nesten mogen niet meer worden verstoord of verwijderd.
- Opgemerkt wordt dat verblijfplaatsen en leefgebied van strikt beschermde (tabel 3-)soorten pas mogen worden verwijderd of verstoord als een (generieke) ontheffing is verkregen. Uiteraard mits de gunstige staat is gewaarborgd en mitigerende maatregelen worden genomen. Tot die tijd moeten de verblijfplaatsen en het leefgebied aanwezig blijven en ecologisch gezien kunnen blijven functioneren.
- De wanden en randen van gronddepots worden schuin afgegraven om vestiging van (pionier)soorten als oeverwaluw en ijsvogel tijdens het broedseizoen te voorkomen. Ook hier geldt dat voor deze soorten alternatieven worden aangeboden om locaties waar deze niet leiden tot conflicten met de uitvoering (= sturing van soorten).
- Aanwezigheid van de heikikker is bekend aan de noordzijde van het plangebied (omgeving Hartjesbos en Lonnekermeer). De soort vestigt zich soms op braakliggende, natte terreinen. Alertheid op vestiging van de soort is geboden. Eventueel kunnen amfibiewerende schermen rond het werkgebied worden ingezet om vestiging te voorkomen.

4.3.3 Het afdammen, dempen of vergraven van wateren

Inleiding

Bij het afdammen, dempen of vergraven van wateren gaat het om structurele en blijvende wijzigingen aan poelen, plassen, sloten en beken. Voor bestendig beheer en onderhoud wordt verwezen naar paragraaf 4.4.

Algemeen

Kort voor aanvang van de werkzaamheden wordt door middel van een veldinspectie door een deskundige vastgesteld of er beschermde soorten binnen of direct rond het werkgebied aanwezig zijn. Bijzondere aandacht gaat uit naar poelkikker en kamsalamander. Beschermde vissoorten zijn niet vastgesteld binnen het plangebied en worden hier ook niet verwacht, omdat geschikt biotoop ontbreekt.

maand	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
planten	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
(broedende) vogels	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
jaarrond-vogels (buiserd, huismus)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
kamsalamander, poelkikker (voortplantingsbiotoop)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
kamsalamander, poelkikker (land- en w interbiotoop)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
amfibieën (algemeen)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
vissen	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
■ ongeschikt voor uitvoering, tenzij.....												
■ sub-optimale periode voor uitvoering, mits.....												
■ optimale periode voor uitvoering, mits.....												

Voorwaarden

- Werkzaamheden vinden plaats buiten het broedseizoen van vogels (globaal de periode van 15 maart tot 15 juli), tenzij duidelijk is vastgesteld dat zich binnen of direct rond het werkterrein geen broedende vogels bevinden.
- Als het niet mogelijk is om buiten het broedseizoen te werken worden mitigerende maatregelen uitgevoerd. Deze bestaan uit het tijdelijk (en gefaseerd) voortijdig ongeschikt maken van het werkterrein voor broedvogels door bijvoorbeeld de oeervegetatie te verwijderen. Belangrijk daarbij is het om alternatieve, geschikte leefgebieden in de omgeving aan te bieden, dan wel te handhaven. In overleg met een deskundige wordt bepaald tot welke afstand er van het nest gewerkt kan worden.
- De werkzaamheden worden in beginsel uitgevoerd in de periode van 15 juli tot 1 november en bij voorkeur in september-oktober. Ook in november-december kunnen de werkzaamheden mogelijk nog worden uitgevoerd zo lang de winterrust van amfibieën en vissen nog niet is ingetreden, een en ander ter beoordeling door een deskundige. Er vinden in beginsel geen werkzaamheden plaats in het voortplantingsseizoen van amfibieën (en vissen) van 1 maart tot 15 juli. Indien binnen het werkgebied tevens overwinteringsbiotoop aanwezig is, wordt in overleg met een deskundige bepaald of de werkzaamheden en zo ja, hoe deze kunnen worden uitgevoerd. Ook voor waterelementen en het omliggende landbiotoop waar poelkikker en kamsalamander zijn aangetroffen, wordt vooraf overlegd met een deskundige over de mogelijkheden in verband met de kwetsbaarheid en strikte bescherming van beide soorten (zie factsheets in SMP). Maatregelen worden vastgelegd in een ecologisch werkprotocol in aanvulling op dit uitvoeringsprotocol.
- De werkzaamheden worden uitgevoerd in de richting van waterelementen die gehandhaafd blijven, zodanig dat amfibieën en vissen daar naar toe kunnen uitwijken. Wanneer dit niet mogelijk is worden vissen en amfibieën tijdig weggevangen en uitgezet in geschikt biotoop in de omgeving. Ook de in het waterelement aanwezige planten en andere waterdieren worden door een deskundige gevangen en verplaatst naar geschikt water in de nabije omgeving. Dit geldt in het bijzonder voor de waterelementen waarin kamsalamander en/of poelkikker zijn

Voorwaarden

- Werkzaamheden vinden plaats buiten het broedseizoen van vogels (globaal de periode van 15 maart tot 15 juli), tenzij duidelijk is vastgesteld dat zich binnen of direct rond het werkterrein geen broedende vogels bevinden. Opgemerkt wordt dat nesten van jaarrond beschermde vogelsoorten zoals buizerd, havik en sperwer buiten het broedseizoen pas mogen worden verwijderd als een (generieke) ontheffing is verkregen. Tot die tijd moeten de nesten aanwezig blijven en ecologisch gezien kunnen blijven functioneren.
- Het verwijderen van grote oppervlakten (aaneengesloten) beplanting gebeurt gefaseerd in ruimte en tijd. Belangrijk daarbij is het om alternatieve, geschikte leefgebieden in de omgeving aan te bieden, dan wel te handhaven. Een en ander op advies van een deskundige.
- Er wordt zodanig vanuit één richting gewerkt dat dieren kunnen ontsnappen.
- Bij het vellen en verwijderen van materiaal worden rust- en verblijfplaatsen als bladhopen, oe-verstrooken en bosranden ontzien.
- Versnipperd takhout wordt afgevoerd en niet teruggeblazen in de bospercelen. Wel is het wenselijk om plaatselijk wat takhout op rillen te leggen om dekking te creëren en dode bomen te laten staan of liggen.
- Als het niet mogelijk is om buiten het broedseizoen te werken worden mitigerende maatregelen uitgevoerd. Deze bestaan uit het tijdelijk (en gefaseerd) voortijdig ongeschikt maken van het werkterrein voor broedvogels, door bijvoorbeeld takken te verwijderen (kandelaberen) of hollen af te sluiten (na inspectie). Het is echter een maatregel die nogal arbeidsintensief is en om die reden slechts incidenteel en op kleine schaal wordt ingezet.
- Het uitvoeren van rooi- en kapwerkzaamheden op locaties waar tabel 2- of tabel 3-soorten voorkomen vindt in beginsel buiten de kwetsbare periodes van deze soorten plaats (dus buiten het voortplantings- en broedseizoen en de overwinteringsperiode). Indien binnen het werkgebied overwinteringsbiotoop van kamsalamander, poelkikker of levendbarende hagedis aanwezig is, wordt in overleg met een deskundige bepaald of de werkzaamheden en zo ja, hoe deze kunnen worden uitgevoerd. De exacte uitvoeringsperiode verschilt per soort.
- Als het niet mogelijk is om buiten deze kwetsbare periodes te werken en de soorten in principe binnen het werkgebied aanwezig (kunnen) zijn, worden mitigerende maatregelen uitgevoerd. Afhankelijk van de soort bestaan deze uit het tijdelijk (en gefaseerd) voortijdig ongeschikt maken van het voortplantings- dan wel overwinteringsgebied en het gelijktijdig aanbieden van alternatieve en ecologische geschikte leefgebieden in de directe omgeving. In deze situaties wordt vroegtijdig overlegd met een deskundige over de (on)mogelijkheden in verband met de kwetsbaarheid en strikte bescherming. Maatregelen in afwijking of aanvulling van dit uitvoeringsprotocol worden vastgelegd in een ecologisch werkprotocol.
- Indien nesten van eekhoorn worden aangetroffen dan wel vermoed, wordt gewerkt buiten de periode dat nesten in gebruik zijn. Het kan gaan om voortplantings- of om overwinteringsnesten. De beste periode om werkzaamheden uit te voeren is september en oktober.
- Met betrekking tot kap- en rooiwerkzaamheden in en direct rond het leefgebied (heideterrein) van het heideblauwtje aan de noordzijde van het plangebied (deelgebied Troned) gelden strikte voorwaarden. Verwezen wordt naar de factsheet in het Soortmanagementplan. Uitvoering van werkzaamheden hier mag alleen plaatsvinden onder begeleiding van een deskundige ! De werkwijze en voorwaarden worden vastgelegd in een op te stellen ecologisch werkprotocol.

Aandachtspunten

- Eenmaal aanwezige broedende vogels of in gebruik zijnde nesten mogen niet meer worden verstoord of verwijderd.
- Er zijn vooralsnog geen verblijfplaatsen van vleermuizen in bomen binnen het plangebied bekend. Wel wordt vermoed dat in oude beplanting binnen het deelgebied Prins Bernhardpark verblijfplaatsen van watervleermuis en/of rosse vleermuis aanwezig zijn.
- Opgemerkt wordt dat verblijfplaatsen van strikt beschermde (tabel 3-)soorten zoals vleermuizen pas mogen worden verwijderd of verstoord als een (generieke) ontheffing is verkregen. Uiteraard mits de gunstige staat is gewaarborgd en mitigerende maatregelen worden geno-

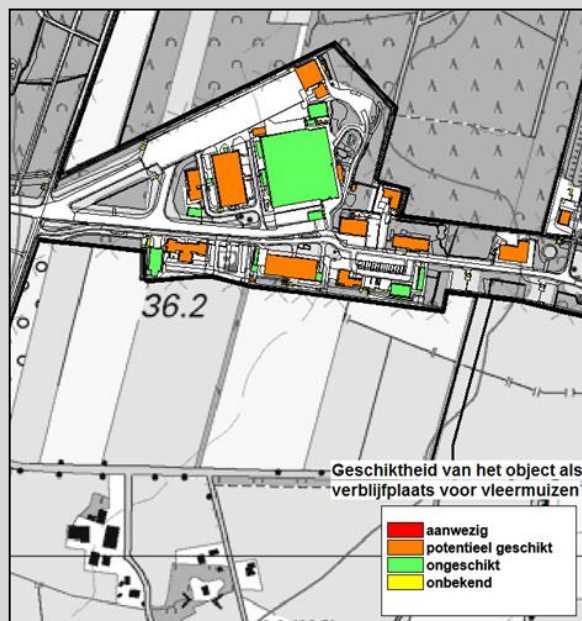
Voorwaarden

- Werkzaamheden vinden plaats buiten het broedseizoen van vogels (globaal de periode van 15 maart tot 15 juli), tenzij duidelijk is vastgesteld dat zich binnen of direct rond het werkterrein geen broedende vogels bevinden.
- Als het niet mogelijk is om buiten het broedseizoen te werken worden mitigerende maatregelen uitgevoerd. Deze bestaan uit het tijdelijk (en gefaseerd) voortijdig ongeschikt maken van het werkterrein voor broedvogels door bijvoorbeeld dakpannen te verwijderen. Belangrijk daarbij is het om alternatieve, geschikte leefgebieden in de omgeving aan te bieden, dan wel te handhaven. In overleg met een deskundige wordt bepaald tot welke afstand er van het nest gewerkt kan worden. Op locaties waar huismus aanwezig is (omgeving Deventerpoort), dienen eerst alternatieve en functionerende verblijfplaatsen in de omgeving te zijn gecreëerd. Dit geldt ook voor vleermuizen en steenmarter, die in principe op veel plaatsen binnen het plangebied aanwezig kunnen zijn.
- Ten aanzien van vleermuizen zijn de belangrijkste bouwwerken binnen het plangebied beoordeeld op de potentiële geschiktheid als verblijfplaats voor vleermuizen. Zie bijlage 1 en figuur 7 voor een toelichting.
- Het verwijderen van grote aantallen gebouwen gebeurt gefaseerd in ruimte en tijd, tenzij duidelijk is dat de bouwwerken geen functie hebben voor beschermde soorten. Belangrijk daarbij is het om alternatieve, geschikte leefgebieden in de omgeving aan te bieden, dan wel te handhaven.

Figuur 7: Toelichting op bijlage 1. 'Overzicht van potentiële geschiktheid van gebouwen als verblijfplaats voor vleermuizen'.

In bijlage 1 van dit uitvoeringsprotocol zijn kaarten opgenomen die een overzicht geven van de potenties van een bouwwerk als verblijfplaats voor vleermuizen. De kaart is samengesteld naar aanleiding van veldinspectie waarbij de panden visueel en alleen van buiten zijn beoordeeld op de mogelijke geschiktheid als verblijfplaats voor vleermuizen. Aanwezigheid van een spouwmuur of spouwruimte, houtbeschet of een zolderruimte vormen de belangrijkste aspecten om een pand te beoordelen als 'potentieel geschikt'. Betonnen bunkers (zonder kieren en gaten), trafo-gebouwen van betonplaten en loodsen van plaatmateriaal zijn over het algemeen beoordeeld als ongeschikt. Kleine(re) bijgebouwen zijn niet beoordeeld maar zijn over het algemeen ook weinig geschikt omdat er onvoldoende wegkruipmogelijkheden zijn en een stabiel klimaat, zoals in een spouwruimte, ontbreekt.

De kaartbijlage is bedoeld om vroegtijdig tot een risico-inschatting te komen welke panden geschikt kunnen zijn als verblijfplaats voor vleermuizen, zodat vroegtijdig onderzoek kan plaatsvinden en eventueel mitigerende en compenserende maatregelen kunnen worden uitgevoerd. Opgemerkt wordt dat de kaartbeelden geen garanties bieden en niet dienen ter vervanging van gericht vleermuisonderzoek. Wel geldt dat voor de bouwwerken die in de kaartbeelden zijn aangemerkt als 'ongeschikt', nader vleermuisonderzoek voorafgaand aan sloop of renovatie van deze bouwwerken niet noodzakelijk wordt geacht.

- De sloop of renovatie van bouwwerken waarin vleermuizen en steenmarter aanwezig zijn wordt buiten de kwetsbare perioden van voortplanting, balts en overwintering uitgevoerd (zie kalender). Als het niet mogelijk is om buiten deze kwetsbare periodes te werken en de soorten in principe binnen het werkgebied aanwezig (kunnen) zijn, worden mitigerende maatregelen uitgevoerd. Dit is echter maatwerk en vraagt om een specifieke uitwerking door een deskundige in een ecologisch werkprotocol.
- Bij de (mogelijke) aanwezigheid van vleermuizen wordt op een strippende, vleermuisvriendelijke wijze gesloopt of verbouwd. Dit betekent dat plaatmateriaal en houtbeschet wordt verwijderd, spouwmuren worden opgelegd worden waarbij eventueel in de buitenmuur gaten worden gemaakt zodat de spouwruimte gaat doortochten en ongeschikt wordt als verblijf-

Voorwaarden

- Werkzaamheden vinden plaats buiten het broedseizoen van vogels (globaal de periode van 15 maart tot 15 juli), tenzij duidelijk is vastgesteld dat zich binnen of direct rond het werkterrein geen broedende vogels bevinden.
- Als het niet mogelijk is om buiten het broedseizoen te werken worden mitigerende maatregelen uitgevoerd. Deze bestaan uit het tijdelijk (en gefaseerd) voortijdig ongeschikt maken van het werkterrein voor broedvogels door bijvoorbeeld de vegetatie kort te maaien. Belangrijk daarbij is het om alternatieve, geschikte leefgebieden in de omgeving aan te bieden, dan wel te handhaven.
- Op locaties waar kritische en strikt(er) beschermde soorten aanwezig zijn die gebonden zijn aan vochtige tot natte milieus (hier met name poelkikker, kamsalamander, rietorchis en levendbarende hagedis) en waar negatieve effecten kunnen optreden wordt gewerkt buiten de voortplantingsperiode. Daarbij wordt niet alleen gekeken naar de locatie van de bronbemaling maar ook naar de ruime omgeving vanwege uitstralingseffecten.
- Als het niet mogelijk is om buiten deze kwetsbare periodes te werken en negatieve effecten niet kunnen worden uitgesloten, worden mitigerende maatregelen uitgevoerd (bijvoorbeeld door het plaatsen van damwanden). Dit is echter maatwerk en vraagt om een specifieke uitwerking door een deskundige in een ecologisch werkprotocol.

Aandachtspunten

- Eenmaal aanwezige broedende vogels of in gebruik zijnde nesten mogen niet meer worden verstoord of verwijderd.
- Opgemerkt wordt dat verblijfplaatsen en leefgebied van poelkikker, kamsalamander en eventueel andere strikt beschermde (tabel 3-)soorten pas mogen worden verwijderd of verstoord als een (generieke) ontheffing is verkregen. Uiteraard mits de gunstige staat is gewaarborgd en mitigerende maatregelen worden genomen. Tot die tijd moeten de verblijfplaatsen en het leefgebied aanwezig blijven en ecologisch gezien kunnen blijven functioneren.
- Belangrijk is dat ook de kwantiteit en kwaliteit van het afgevoerde grondwater geen afbreuk doet aan bestaande natuurwaarden of beschermde soorten. Het wegpompen van grondwater naar bijvoorbeeld een aanwezige sloot kan grote gevolgen hebben op de chemische samenstelling, stroomsnelheid en temperatuur en daarmee op aanwezige planten- en diersoorten. Bij de veldinspectie en effectenbeoordeling moet daarom ook aandacht worden besteed aan de afvoerroute en locatie waar het water uiteindelijk geloosd wordt.

4.4 Uitvoering bij bestendig beheer en onderhoud

4.4.1 Inleiding

Dit deel van het uitvoeringsprotocol heeft betrekking op werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud. Ook bij deze werkzaamheden moet er rekening mee gehouden worden dat verstoring of vernieling van broedsels, jongen of in gebruik zijnde nesten van vogels tijdens het broedseizoen niet is toegestaan, ook niet met een (generieke) ontheffing! Uitvoering van verstorende werkzaamheden dient buiten deze periode plaats te vinden, tenzij verstoring kan worden uitgesloten omdat bijvoorbeeld preventief maatregelen zijn getroffen om het broeden of nestelen van vogels te voorkomen.

Een tweede belangrijk aspect betreft de groep van vleermuizen in relatie tot het verstoren of vernielen van verblijfplaatsen in gebouwen of bomen door sloop of kap. Het kan noodzakelijk zijn om de aanwezigheid van vleermuizen in boomholten of gebouwen uit te sluiten, in aanvulling op de verspreidingsgegevens die door ADT beschikbaar worden gesteld in het Soortmanagementplan en actualiserende veldonderzoeken. Het aantonen dan wel uitsluiten van de aanwezigheid van vleermuizen is gebonden aan specifieke onderzoeksperioden, omdat vleermuizen slechts een gedeelte van het jaar actief en goed te inventariseren zijn. Daarbij komt dat goed onderzoek naar vleermuizen dient te voldoen aan het geldende Vleermuizenprotocol dat jaarlijks door het Netwerk Groene Bureaus, het ministerie en de Zoogdierverseniging wordt opgesteld. Grofweg dient 1 jaar voor uitvoering bekend te zijn welke elementen moeten worden gesloopt, dan wel gekapt om tijdig eventueel aanvullende onderzoeken of inspecties uit te kunnen laten voeren. Dit vraagt dus om een zorgvuldige planning en afstemming in de uitvoering.

Figuur 8. Toelichting kalenders

Bij de uitvoering van de werkzaamheden wordt rekening gehouden met de meest kwetsbare periode voor de betreffende plant- en diersoorten. In de navolgende kalenders van werkzaamheden is per activiteit in drie kleuren aangegeven wanneer werkzaamheden bij voorkeur wel, niet of onder voorwaarden kunnen plaatsvinden.

*Op locaties met tabel 2- en 3-soorten en vogels wordt in principe gewerkt in de 'veiligste' perioden zoals met **GROEN** aangegeven in de kalender van werkzaamheden. In deze periode kan in principe zonder voorwaarden worden gewerkt, mits de algemene zorgplicht in acht wordt genomen.*

*Onder voorwaarden kan op locaties met tabel 2-, 3-soorten en vogels buiten de veiligste perioden worden gewerkt. In de kalender is dit met **GEEL** aangegeven. Daarbij geldt wel de vermelding 'mits', wat betekent mits aan de aanvullende voorwaarden wordt voldaan.*

*Tot slot is in de kalender met **ROOD** aangegeven welke perioden ongeschikt zijn voor uitvoering. In deze perioden worden in principe geen werkzaamheden uitgevoerd, tenzij er geen ecologische bezwaren zijn. Centraal bij dit alles staat ook hier de gunstige staat van instandhouding van de soort. Dit kan betekenen dat op individueel niveau schade kan optreden, maar dat de gunstige staat van instandhouding gewaarborgd blijft.*

Kappen van bomen en struiken

maand	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
(broedende) vogels	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
kamsalamander, poelkikker (land- en w interbiotoop)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■

- ongeschikt voor uitvoering, tenzij.....
- sub-optimale periode voor uitvoering, mits.....
- optimale periode voor uitvoering, mits.....

4.4.2 Het maaien van kruidachtige vegetaties

Inleiding

Het maaien van kruidachtige vegetaties heeft betrekking op een voortzetting van het huidige extensieve verschrallingsbeheer waarbij het maaisel wordt afgevoerd.

Algemeen

Kort voor aanvang van de werkzaamheden wordt door middel van een veldinspectie door een deskundige vastgesteld of er beschermde soorten binnen of direct rond het werkgebied aanwezig zijn. Met name vogelsoorten die op de grond broeden zijn gevoelig voor maaiactiviteiten binnen de voortplantingsperiode. Grazige vegetaties maken deel uit van het landbiotoop van de strikt(er) beschermde kamsalamander, poelkikker en de levendbarende hagedis en de groeiplaatsen van rietorchis, steenanjer en wilde marjolein.

Het maaitijdstip en de maaimethode wordt afgestemd op de aanwezigheid van juridisch zwaarder beschermde soorten (tabel 2, tabel 3 en vogels) gericht op de gunstige staat van instandhouding en vindt in principe buiten de kwetsbare periodes plaats. Aandachtspunt is ook de aanwezigheid van een aantal bijzondere, niet beschermde dagvlinders zoals bruine vuurvlieder en grote populaties van hooibeestje en bruine zandoog. Het maai-beheer wordt waar mogelijk gefaseerd in ruimte en tijd uitgevoerd. Heidevegetaties worden bij het maaien ontzien.

maand	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
planten	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
(broedende) vogels	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
jaarrond-vogels (buiszard, huismus)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
kamsalamander, poelkikker (land- en w interbiotoop)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
levendbarende hagedis	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
heideblauw tje	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
steenmarter	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■

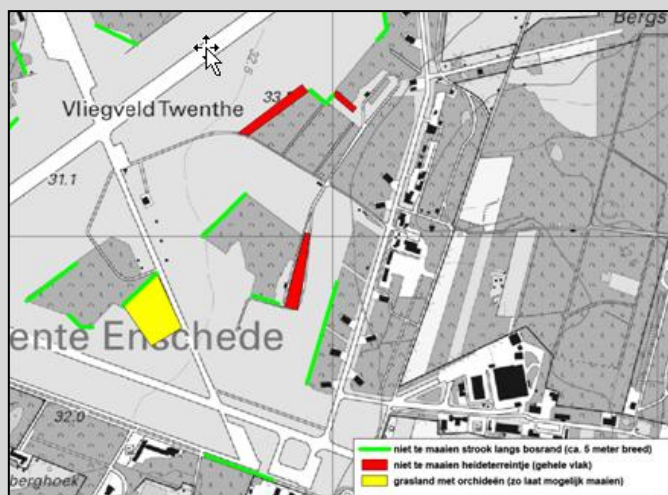
■ ongeschikt voor uitvoering, tenzij.....
■ sub-optimale periode voor uitvoering, mits.....
■ optimale periode voor uitvoering, mits.....

Voorwaarden

- Werkzaamheden vinden plaats buiten het broedseizoen van vogels (globaal de periode van 15 maart tot 15 juli), tenzij duidelijk is vastgesteld dat zich binnen of direct rond het werkterrein geen broedende vogels bevinden. Een aandachtspunt is de mogelijke aanwezigheid van de kwartel, een laat broedende soort die tot half augustus nestelt en jongen grootbrengt. Aanwezigheid van de soort kan worden vastgesteld op basis van roepende, territoriale vogels in mei en juni. Voorgesteld wordt om de terreindelen die onderdeel uitmaken van het territorium van de kwartel in de jaarlijkse maaicyclus als laatste te maaien.
- Maaiwerkzaamheden worden bij voorkeur uitgevoerd in de periode van 1 augustus tot 1 september. Het maaien op een later tijdstip heeft een minder verschrallend effect en is om die reden niet wenselijk.
- Maaiwerkzaamheden worden uitgevoerd in 1 maaironde per jaar waarbij het maaisel enkele dagen blijft liggen en vervolgens wordt afgevoerd. Inzet van een maai-zuigcombinatie is niet wenselijk omdat veel aanwezige flora en fauna mee wordt afgevoerd.
- Op locaties nabij waterelementen wordt niet gemaaid tijdens regenachtig weer in verband met de aanwezigheid van amfibieën die op regenachtige zomerdag massaal het water kunnen verlaten. Bijzondere aandacht gaat uit naar de omgeving binnen het deelgebied Troned waar in een sloot de poelkikker is vastgesteld.

Figuur 9. Extensief maaibeheer

Een groot deel van het plangebied bestaat uit een open terrein met kruidachtige, bloemrijke vegetaties. Het gaat om een oppervlakte van circa 170 hectare waar tussen 1987 en 1991 landbouwpercelen zijn omgevormd naar schraalgraslandvegetaties. De graslanden worden sindsdien jaarlijks gemaaid waarbij het maaisel wordt afgevoerd. Dit om de bodem te verschralen en zo minder aantrekkelijk te maken voor met name vogels, om de risico's met betrekking tot aanvaringen tussen vogels en vliegtuigen te verkleinen. Tot het vertrek van Defensie eind 2007 werden de extensief beheerde graslanden éénmaal per jaar gemaaid in de maand juni. Het maaibeheer is sinds die tijd in handen van ADT en wordt voortgezet door het uitvoeren van één maaironde in de periode augustus-oktober waarbij het maaisel wordt afgevoerd. Het latere maaitijdstip heeft er mogelijk mede toe geleid dat terreindelen zijn verruigd met lupine, akkerdistel en plaatselijk guldenroede. Ook is sprake van verbossing, vooral in graslanden grenzend aan bospercelen. In 2013 is om die reden vlak voor de zaadzetting van lupine een extra maaironde uitgevoerd met behulp van een maai-zuigcombinatie gericht op het bestrijden van lupine. De reguliere maaironde in 2013 is uitgevoerd in de periode eind juli-half augustus waarbij op een aantal plaatsen stroken langs bosranden niet zijn gemaaid. Een belangrijke groeiplaats van rietorchis is pas in de tweede helft van augustus gemaaid in verband met de zaadzetting. Het maaisel is enige dagen blijven liggen en vervolgens afgevoerd.

- Bij het maaien worden stroken van circa 5 meter breed en 50 meter lang grenzend aan bosranden niet gemaaid (gefaseerd maaibeheer). Het jaar daarop worden andere stroken niet gemaaid. Dit in verband met de aanwezigheid van een rijke insectenfauna en de overwinteringsmogelijkheden van met name dagvlinders te verbeteren. Doel is om op deze wijze per keer circa 25% van de randvegetatie te laten staan (cyclus van 4 jaar).
- Belangrijke groeiplaatsen van rietorchis of andere strikt(er) beschermde plantensoorten worden zo laat mogelijk tijdens de maaironde gemaaid om de zaadzetting zo optimaal mogelijk te laten zijn. Deze locaties worden voorafgaand door een deskundige op kaart gezet en eventueel in het veld gemarkeerd.
- Van de te nemen voorzorgsmaatregelen en fasering wordt per jaar voorafgaand aan de maaiwerkzaamheden een korte notitie opgesteld en toegevoegd aan het uitvoeringsprotocol. De notitie wordt aangevuld met informatie (maaidata, evt. bijzonderheden) na uitvoering van het maaiwerk.
- In gazons en andere intensief gebruikte en beheerde plaatsen kunnen maaiwerkzaamheden gedurende het gehele jaar plaatsvinden, mits tijdens de werkgang goed wordt gelet op de broedende vogels of anders juridisch zwaarder beschermde soorten (met name amfibieën en levendbarende hagedis).
- Er wordt zodanig vanuit één richting gewerkt dat dieren kunnen ontsnappen.

- Als het niet mogelijk is om binnen de genoemde periodes te werken en negatieve effecten niet kunnen worden uitgesloten, worden mitigerende maatregelen uitgevoerd. Dit is echter maatwerk en vraagt om een specifieke uitwerking door een deskundige in een ecologisch werkprotocol.

Aandachtspunten

- Eenmaal aanwezige broedende vogels of in gebruik zijnde nesten mogen niet meer worden verstoord of verwijderd.
- Opgemerkt wordt dat verblijfplaatsen en leefgebied van poelkikker, kamsalamander en eventueel andere strikt beschermde (tabel 3)soorten pas mogen worden verwijderd of verstoord als een (generieke) ontheffing is verkregen. Uiteraard mits de gunstige staat is gewaarborgd en mitigerende maatregelen worden genomen. Tot die tijd moeten de verblijfplaatsen en het leefgebied aanwezig blijven en ecologisch gezien kunnen blijven functioneren.

4.4.3 Het schonen van waterelementen en oevers

Inleiding

Het schonen van waterelementen en oevers heeft betrekking op het maaien en verwijderen van kruidachtige oevervegetaties (incl. eventuele houtige opslag) en het uitschrapen of baggeren van de waterbodem. Dit om de watervoerendheid van het element te verbeteren.

Algemeen

Kort voor aanvang van de werkzaamheden wordt door middel van een veldinspectie door een deskundige vastgesteld of er beschermde soorten binnen of direct rond het werkgebied aanwezig zijn. Het gaat met name om broedvogels die broeden in de oevervegetaties en om amfibieën. Groeiplaatsen van bijzondere of strikt beschermde plantensoorten zijn vooralsnog niet aangetroffen. Het tijdstip van schoning en de werkmethode die wordt ingezet wordt met een deskundige afgestemd op de aanwezigheid van juridisch zwaarder beschermde soorten (tabel 2, tabel 3 en vogels) en vindt in principe buiten de kwetsbare periodes plaats. Rond aanwezige poelen en plassen worden de werkzaamheden gefaseerd uitgevoerd, waarbij circa 25% van de oever- en watervegetatie gehandhaafd blijft. Bij de aanwezige lijnvormige waterelementen is er vooralsnog geen aanleiding om de werkzaamheden gefaseerd uit te voeren.

Het schonen van waterelementen en oevers												
maand	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
planten												
(broedende) vogels												
jaarrond-vogels (buizerd, huismus)												
kamsalamander, poelkikker (voortplantingsbiotoop)												
kamsalamander, poelkikker (land- en winterbiotoop)												
amfibieën (algemeen)												
vissen												

■ ongeschikt voor uitvoering, tenzij.....
■ sub-optimale periode voor uitvoering, mits.....
■ optimale periode voor uitvoering, mits.....

Voorwaarden

- Werkzaamheden vinden plaats buiten het broedseizoen van vogels (globaal de periode van 15 maart tot 15 juli), tenzij duidelijk is vastgesteld dat zich binnen of direct rond het werkterrein geen broedende vogels bevinden.
- Baggeren en schonen gebeurt in beginsel tussen 15 juli en 1 november en bij voorkeur in september-oktober. In november-december kan nog worden gebaggerd zo lang de winterrust van

amfibieën en vissen nog niet is ingetreden, een en ander ter beoordeling door een deskundige.

- In overleg met een deskundige kan van genoemde periodes mogelijk worden afgeweken. Afwijkingen dienen gemotiveerd te worden en worden vastgelegd in een ecologisch werkprotocol in aanvulling op dit uitvoeringsprotocol.
- Op plaatsen met een gevarieerde water- en/of oeverbegroeiing of aanwezigheid van tabel 2- of tabel 3-soorten worden delen van de waterbodem en oevervegetatie bij de werkzaamheden gespaard (indicatief circa 25%).
- Bij de uitvoering wordt natuurvriendelijk materieel ingezet en wordt het berijden van de oeverzone zoveel mogelijk voorkomen.
- De werkzaamheden worden in één werkrichting uitgevoerd zodat aanwezige dieren weg kunnen vluchten of te beschermen dieren worden tijdelijk weggevangen en na uitvoering van het werk weer teruggeplaatst.
- Op locaties met veel waterfauna wordt de bagger gecontroleerd door een deskundige die de dieren op een geschikte locatie en tijdstip weer terugzet.
- Indien de oevervegetatie gemaaid wordt in de periode van 15 juli tot 1 september (dus buiten de voorkeursperiode) wordt er niet gewerkt tijdens regenachtig weer op locaties met amfibieën, omdat de dieren op regenachtige zomerdag massaal het water kunnen verlaten. Bijzondere aandacht gaat uit naar de omgeving binnen het deelgebied Troned waar in een sloot de poelkikker is vastgesteld.
- Van de te nemen voorzorgsmaatregelen en fasering wordt per jaar voorafgaand aan de uitvoering een korte notitie opgesteld en toegevoegd aan het uitvoeringsprotocol. De notitie wordt aangevuld met informatie (data van uitvoering, evt. bijzonderheden) na uitvoering van de werkzaamheden.

Aandachtspunten

- Eenmaal aanwezige broedende vogels of in gebruik zijnde nesten mogen niet meer worden verstoord of verwijderd.
- Opgemerkt wordt dat verblijfplaatsen en leefgebied van poelkikker, kamsalamander en eventueel andere strikt beschermde (tabel 3)soorten pas mogen worden verwijderd of verstoord als een (generieke) ontheffing is verkregen. Uiteraard mits de gunstige staat is gewaarborgd en mitigerende maatregelen worden genomen. Tot die tijd moeten de verblijfplaatsen en het leefgebied aanwezig blijven en ecologisch gezien kunnen blijven functioneren.

4.4.4 Het snoeien en dunnen van opgaande beplanting

Inleiding

Onder het snoeien en dunnen van opgaande beplanting wordt het tijdelijk en cyclisch verwijderen van houtige, opgaande begroeiing verstaan met het doel om de beplanting te beheren en te handhaven. Voor het (permanent) kappen en rooien van bomen en struiken wordt verwezen naar paragraaf 4.3.

Algemeen

Kort voor aanvang van de werkzaamheden wordt door middel van een veldinspectie door een deskundige vastgesteld of er beschermde soorten binnen of direct rond het werkgebied aanwezig zijn. Bijzondere aandacht gaat uit naar de aanwezigheid van holen, spleten, loshangend schors als verblijfplaats voor vleermuizen en vogels en de aanwezigheid van (takken)nesten van eekhoorn, boom-marter en (roof)vogels. Bomen die een functie kunnen hebben voor vleermuizen of vogels kunnen bij de uitvoering van de beheermaatregelen mogelijk worden ontzien, zodat gericht onderzoek niet noodzakelijk is. Indien ook oude bomen gekapt moeten worden in het kader van een dunning, kan voorafgaand nader onderzoek naar vleermuizen of vogels noodzakelijk zijn. Onderzoek naar het gebruik van bomen als verblijfplaats door vleermuizen en vogels is echter slechts gedurende een deel van het jaar mogelijk en vraagt om een zorgvuldige planning. Grofweg dient 1 jaar voor uitvoering bekend te zijn welke elementen moeten worden gekapt om tijdig eventueel aanvullende onderzoeken of inspecties uit te kunnen laten voeren.

Anders dan bij kap is de aanwezigheid van een belangrijke vliegroute of belangrijk foerageergebied voor vleermuizen minder relevant, omdat het element doorgaans aanwezig blijft en daarmee naar verwachting ook de functie van het element voor vleermuizen. Er wordt vanuit gegaan dat het rooien van stobben bij het snoeien en dunnen niet aan de orde is.

Het snoeien en dunnen van opgaande beplanting												
maand	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
planten												
(broedende) vogels												
jaarrond-vogels (buizerd, huismus)												
kamsalamander, poelkikker (voortplantingsbiotoop)												
kamsalamander, poelkikker (land- en w interbiotoop)												
levendbarende hagedis (voortplantingsbiotoop)												
levendbarende hagedis (w interbiotoop)												
heideblauw tje												
boombew onende vleermuizen												
gebouw bew onende vleermuizen												
eekhoorn												
steenmarter												

■ ongeschikt voor uitvoering, tenzij.....
■ sub-optimale periode voor uitvoering, mits.....
■ optimale periode voor uitvoering, mits.....

Voorwaarden

- Werkzaamheden vinden plaats buiten het broedseizoen van vogels (globaal de periode van 15 maart tot 15 juli), tenzij duidelijk is vastgesteld dat zich binnen of direct rond het werkterrein geen broedende vogels bevinden. Opgemerkt wordt dat nesten van jaarrond beschermde vogelsoorten zoals buizerd, havik en sperwer buiten het broedseizoen pas mogen worden verwijderd als een (generieke) ontheffing is verkregen. Tot die tijd moeten de nesten aanwezig blijven en ecologisch gezien kunnen blijven functioneren.
- Het snoeien en dunnen van grote oppervlakten (aaneengesloten) beplanting gebeurt gefaseerd in ruimte en tijd. Belangrijk daarbij is het om alternatieve, geschikte leefgebieden in de omgeving aan te bieden, dan wel te handhaven.
- Er wordt zodanig vanuit één richting gewerkt dat dieren kunnen ontsnappen.
- Bij het vellen en verwijderen van materiaal worden rust- en verblijfplaatsen als bladhopen, oe-verstroken en bosranden ontzien.

- Versnipperd takhout wordt afgevoerd en niet teruggeblazen in de bospercelen. Wel is het wenselijk om plaatselijk wat takhout op rillen te leggen om dekking te creëren en dode bomen te laten staan of liggen.
- Aangenomen wordt dat het altijd mogelijk is om deze beheermaatregelen buiten het broedseizoen om uit te voeren. Voor een overzicht van de werkwijze en maatregelen bij uitvoering binnen het broedseizoen wordt verwezen naar de toelichting over het kappen en rooien van bomen en struiken in paragraaf 4.3.4.
- Indien binnen het werkgebied overwinteringsbiotoop van kamsalamander, poelkikker of levendbarende hagedis aanwezig is, wordt in overleg met een deskundige bepaald of de werkzaamheden en zo ja, hoe deze kunnen worden uitgevoerd. De exacte uitvoeringsperiode verschilt per soort. Maatregelen in afwijking of aanvulling van dit uitvoeringsprotocol worden vastgelegd in een ecologisch werkprotocol.
- Indien nesten van eekhoorn worden aangetroffen dan wel vermoed, wordt gewerkt buiten de periode dat nesten in gebruik zijn. Het kan gaan om voortplantings- of om overwinteringsnesten. De beste periode om werkzaamheden uit te voeren is september en oktober.
- Met betrekking tot kap- en rooiwerkzaamheden in en direct rond het leefgebied (heideterrein) van het heideblauwtje aan de noordzijde van het plangebied (deelgebied Troned) gelden strikte voorwaarden. Verwezen wordt naar de factsheet in het Soortmanagementplan. Uitvoering van werkzaamheden hier mag alleen plaatsvinden onder begeleiding van een deskundige ! De werkwijze en voorwaarden worden vastgelegd in een op te stellen ecologisch werkprotocol.

Aandachtspunten

- Eenmaal aanwezige broedende vogels of in gebruik zijnde nesten mogen niet meer worden verstoord of verwijderd.
- Er zijn vooralsnog geen verblijfplaatsen van vleermuizen in bomen binnen het plangebied bekend. Wel wordt vermoed dat in oude beplanting binnen het deelgebied Prins Bernhardpark verblijfplaatsen van watervleermuis en/of rosse vleermuis aanwezig zijn.
- Opgemerkt wordt dat verblijfplaatsen van strikt beschermde (tabel 3)soorten zoals vleermuizen pas mogen worden verwijderd of verstoord als een (generieke) ontheffing is verkregen. Uiteraard mits de gunstige staat is gewaarborgd en mitigerende maatregelen worden genomen. Tot die tijd moeten de verblijfplaatsen aanwezig blijven en ecologisch gezien kunnen blijven functioneren.
- Ten aanzien van de planning en de mogelijke aanwezigheid van boombewonende vleermuizen wordt verwezen naar de belangrijke aandachtspunten in paragraaf 4.3.1.
- Langs de Grefenbergerhoekweg (gewone dwergvleermuis en baardvleermuis), Vliegvelddstraat (gewone dwergvleermuis) en Sniedersveldweg (laatvlieger) staan opgaande beplantingen die onderdeel uitmaken van vliegroutes van vleermuizen. Belangrijk bij dunning is dat de lijnvormige structuur gehandhaafd blijft en dat er voldoende luwte aanwezig blijft zodat de vliegroute kan blijven functioneren. Bij twijfel dient een deskundige geraadpleegd te worden.
- De boommarter is (nog) niet binnen het plangebied aangetroffen. Zijn verblijfplaatsen bestaan vooral uit boomholten en takkennesten. Alertheid op de mogelijke aanwezigheid van de soort is geboden. Hetzelfde geldt voor de das die gebruik maakt van verblijfplaatsen (burchten) in de grond is een bosrijke omgeving.
- Er zijn vooralsnog geen andere strikt beschermde planten of diersoorten binnen het plangebied aangetroffen met betrekking tot genoemde werkzaamheden anders dan eerder genoemd. Indien deze toch aanwezig blijken, worden door een deskundige aanvullend maatregelen getroffen die worden vastgelegd in een ecologisch werkprotocol en toegevoegd aan dit uitvoeringsprotocol.
- Overigens valt het kappen van bomen anders dan uit oogpunt van beheer en onderhoud van de opstand onder de categorie ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

4.4.5 Het onderhoud aan verhardingen en bouwwerken

Inleiding

Met het onderhoud aan verhardingen en bouwwerken worden alle werkzaamheden bedoeld die betrekking hebben op beheer en onderhoud van deze elementen, zoals het onkruidvrij houden, gladheidsbestrijding, reparaties en schilderwerkzaamheden. Eenmalige maatregelen, zoals bijvoorbeeld spouwmuurisolatie of een renovatie worden beschouwd als een ruimtelijke inrichting en worden toegelicht in paragraaf 4.3.5.

Algemeen

Kort voor aanvang van de werkzaamheden wordt door middel van een (laatste) veldinspectie door een deskundige vastgesteld of er beschermde soorten binnen of direct rond het werkgebied aanwezig zijn. Bij gebouwen gaat de aandacht vooral uit vleermuizen, steenmarter en gebouwbewonende (broed)vogelsoorten. Bij verhardingen gaat de aandacht uit naar beschermde plantensoorten (wilde marjolein en steenanjer) en (broed)vogels (in hoofdzaak kleine plevier op halfverharde parkeerplaatsen).

Met betrekking tot werkzaamheden aan gebouwen moet in veel situaties al veel eerder dan de veldinspectie bekend zijn of het pand gebruikt wordt door vleermuizen en/of vogels. Onderzoek naar deze soorten is echter slechts gedurende een deel van het jaar mogelijk en vraagt om een zorgvuldige planning. Grofweg dient 1 jaar voor uitvoering bekend te zijn aan welke elementen beheermaatregelen moeten plaatsvinden, om tijdig eventueel aanvullende onderzoeken of inspecties uit te kunnen laten voeren (zie toelichting in paragraaf 4.3.5).

maand	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
planten (wilde marjolein, steenanjer)												
(broedende) vogels												
jaarrond-vogels (huismus)												
gebouw bew onende vleermuizen (kraam en zomer)												
gebouw bew onende vleermuizen (balts en winter)												
steenmarter												

■	ongeschikt voor uitvoering, tenzij.....
■	sub-optimale periode voor uitvoering, mits.....
■	optimale periode voor uitvoering, mits.....

Voorwaarden

- Werkzaamheden vinden plaats buiten het broedseizoen van vogels (globaal de periode van 15 maart tot 15 juli), tenzij duidelijk is vastgesteld dat zich binnen of direct rond het werkterrein geen broedende vogels bevinden.
- Als het niet mogelijk is om buiten het broedseizoen te werken worden mitigerende maatregelen uitgevoerd. Deze bestaan uit het tijdelijk (en gefaseerd) voortijdig ongeschikt maken van het werkterrein voor broedvogels door bijvoorbeeld dakpannen te verwijderen. Belangrijk daarbij is het om alternatieve, geschikte leefgebieden in de omgeving aan te bieden, dan wel te handhaven. In overleg met een deskundige wordt bepaald tot welke afstand er van het nest gewerkt kan worden. Op locaties waar huismus aanwezig is (omgeving Deventerpoort), dienen eerst alternatieve en functionerende verblijfplaatsen in de omgeving te zijn gecreëerd. Dit geldt ook voor vleermuizen en steenmarter, die in principe op veel plaatsen binnen het plangebied aanwezig kunnen zijn.
- Ten aanzien van vleermuizen zijn de belangrijkste bouwwerken binnen het plangebied beoordeeld op de potentiële geschiktheid als verblijfplaats voor vleermuizen. Zie bijlage 1 en figuur 7 voor een toelichting.
- De sloop of renovatie van bouwwerken waarin vleermuizen en steenmarter aanwezig zijn wordt buiten de kwetsbare perioden van voortplanting, balts en overwintering uitgevoerd (zie kalender). Als het niet mogelijk is om buiten deze kwetsbare periodes te werken en de soorten in principe binnen het werkgebied aanwezig (kunnen) zijn, worden mitigerende maatregelen

uitgevoerd. Dit is echter maatwerk en vraagt om een specifieke uitwerking door een deskundige in een ecologisch werkprotocol.

- De uitvoering van onderhoudswerkzaamheden gebeurt waar mogelijk gefaseerd in ruimte en tijd, tenzij duidelijk is dat de bouwwerken of verhardingen geen functie hebben voor beschermde soorten. Belangrijk daarbij is het om alternatieve, geschikte leefgebieden in de omgeving aan te bieden, dan wel te handhaven.
- Binnen het werkterrein aanwezige (strikter) beschermde plantensoorten worden in het veld gemarkeerd. Afhankelijk van de ecologie van de soort worden de planten opgenomen, eventueel eerst in depot gezet en naderhand op adequate wijze uitgezet. Een en ander onder begeleiding door een deskundige. Binnen het plangebied gaat het om wilde marjolein binnen het deelgebied Oostkamp waar enkele tientallen exemplaren groeien rond de parkeerplaatsen. Ook de beschermde steenanjer kan op en rond (half)verhardingen aangetroffen worden. Aandachtspunt bij dit alles is de beperkte periode waarin de soorten in het veld herkend en gemarkeerd kunnen worden en de periode van verplanten. Globaal is dit mogelijk in de periode van begin mei tot eind oktober.

Aandachtspunten

- Eenmaal aanwezige broedende vogels of in gebruik zijnde nesten mogen niet meer worden verstoord of verwijderd.
- Opgemerkt wordt dat negatieve effecten op verblijfplaatsen van strikt beschermde (tabel 3-) soorten zoals vleermuizen en huismus niet mogen plaatsvinden zolang er nog geen (generieke) ontheffing is verkregen. Uiteraard mits de gunstige staat is gewaarborgd en mitigerende maatregelen worden genomen. Tot die tijd moeten de verblijfplaatsen aanwezig blijven en ecologisch gezien kunnen blijven functioneren.
- Er zijn vooralsnog 8 verblijfplaatsen van vleermuizen binnen het plangebied bekend: 2 winterverblijven van gewone grootvleermuis (in B9 en TRB7), 5 zomerverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis (in H16, C23, O14 en de gebouwen 6 en 12 op Prins Bernhardpark) en 1 zomerverblijfplaats van laatvlieger (eveneens in gebouw 12 op Prins Bernhardpark). Net buiten het plangebied gaat het om nog een zomerverblijfplaats van gewone dwergvleermuis bij Prins Bernhardpark. Het is echter waarschijnlijk dat in meer gebouwen binnen het plangebied verblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig zijn.
- Ten aanzien van de planning en de mogelijke aanwezigheid van gebouwbewonende vleermuizen wordt verwezen naar de belangrijke aandachtspunten in paragraaf 4.3.1.
- Gepleit wordt voor onkruidbestrijding op verhardingen door middel van milieuvriendelijke technieken zoals branden en vegen of het gebruik van niet schadelijke, biologische onkruidbestrijdingsmiddelen. In de omgeving van strikt beschermde soorten wordt in ieder geval geen chemische onkruidbestrijding toegepast.
- Het gebruik van zout bij gladheidsbestrijding wordt tot een minimum beperkt, zeker in de omgeving van de groeiplaatsen van beschermde plantensoorten.

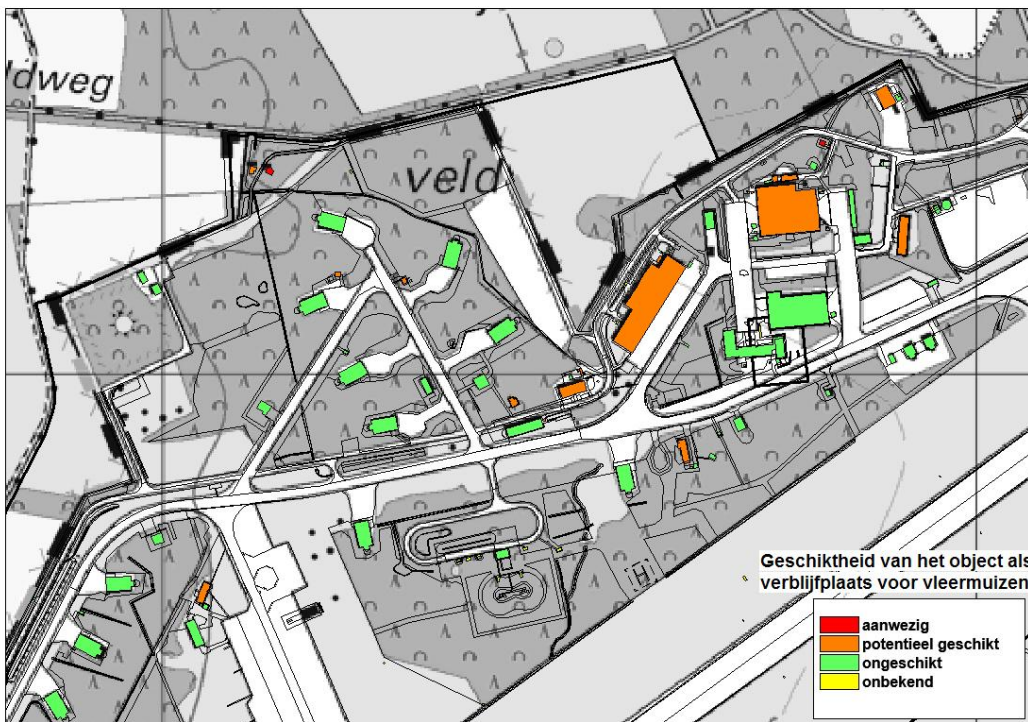
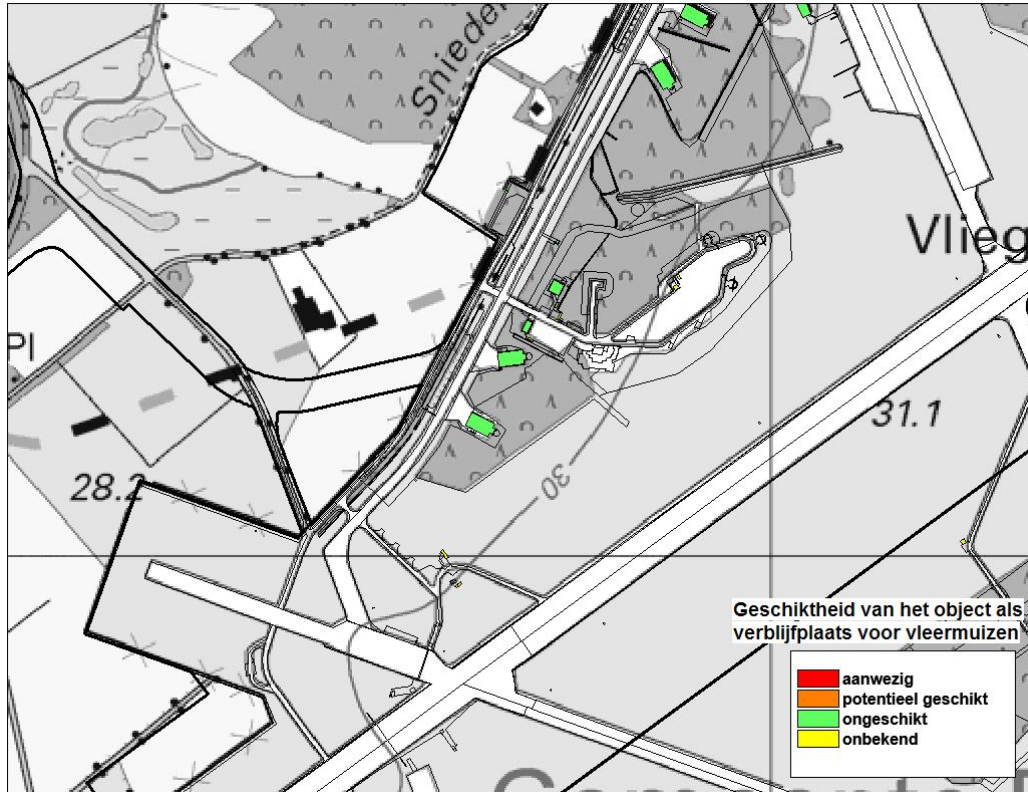

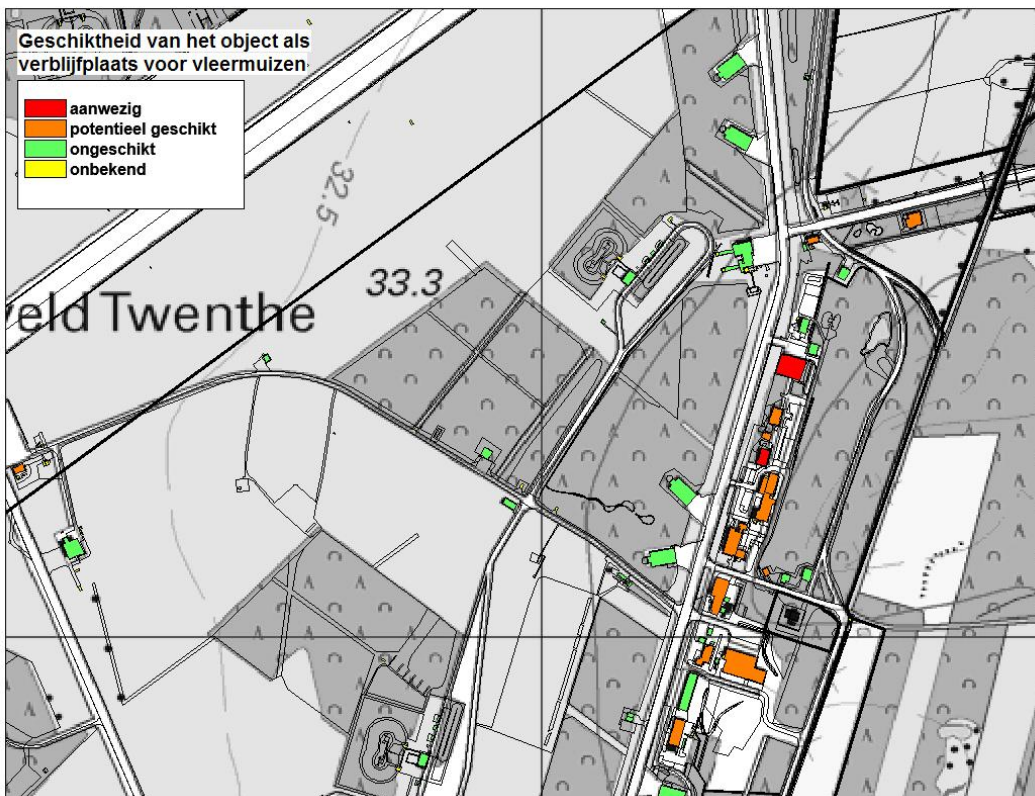
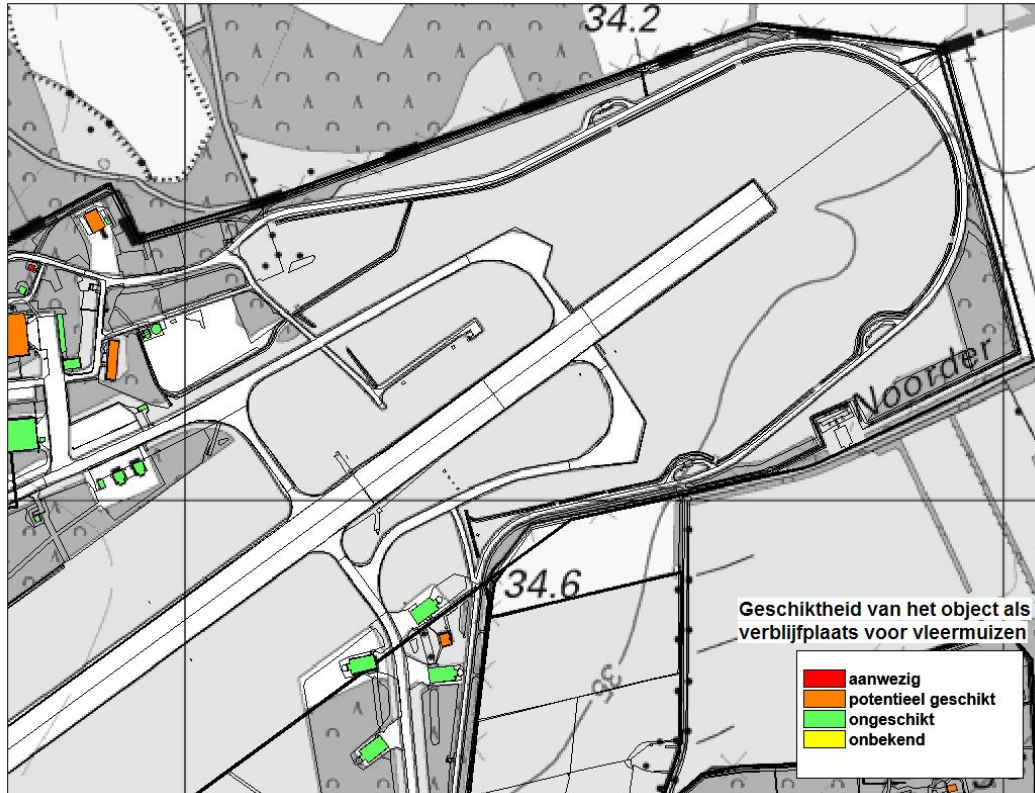
BIJLAGEN

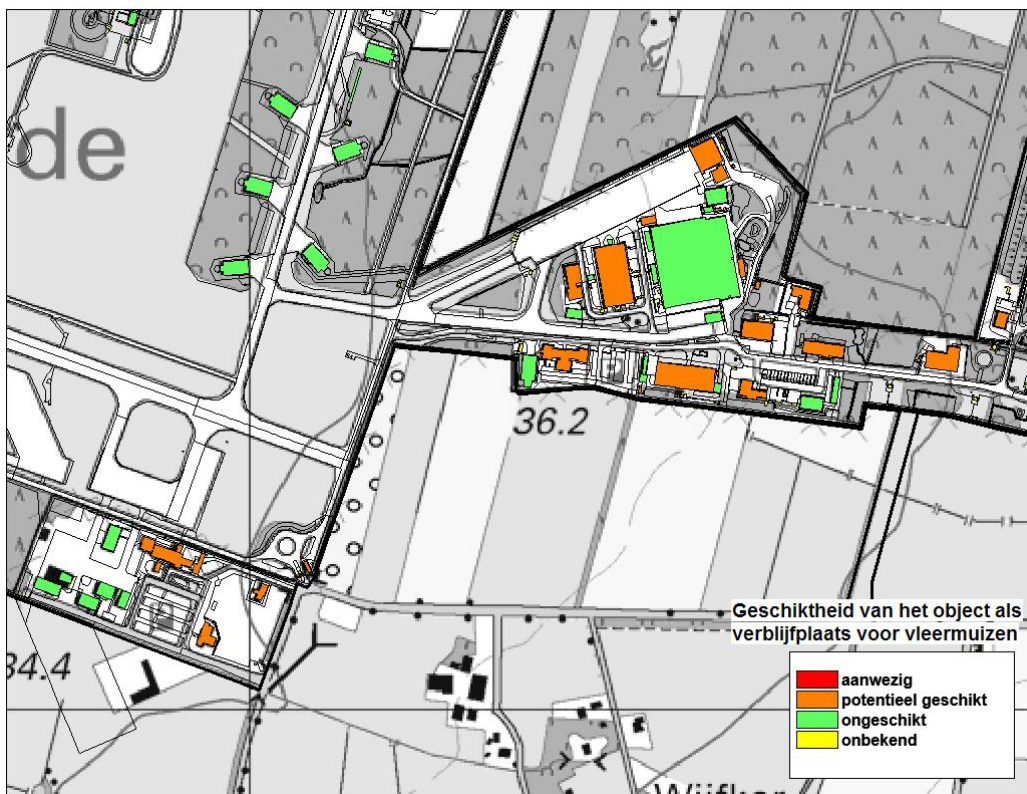
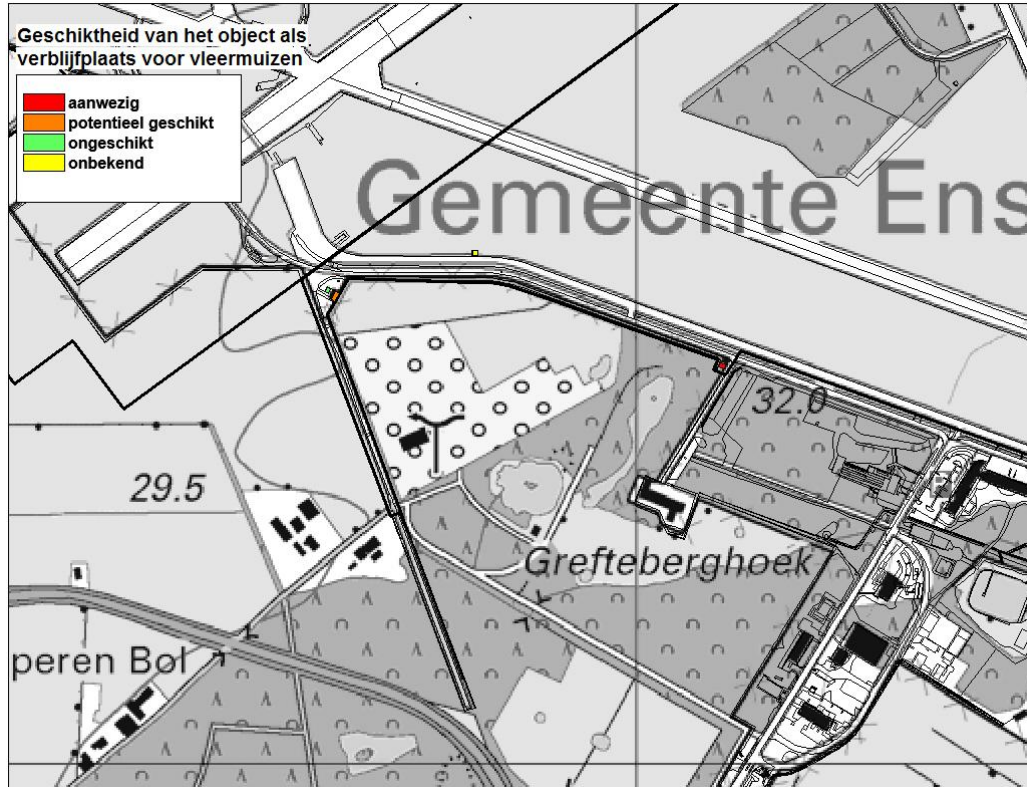
- Bijlage 1: Overzichtskaarten gebouwen en geschiktheid voor gebouwbewonende vleermuizen**
- Bijlage 2: Brochure 'Vleermuisvriendelijk bouwen'**
- Bijlage 3: Overzicht van beschermde soorten**
- Bijlage 4: Processchema's aanvraag werkvergunning ADT**
- Bijlage 5: Voorbeeld-werkvergunning ADT**

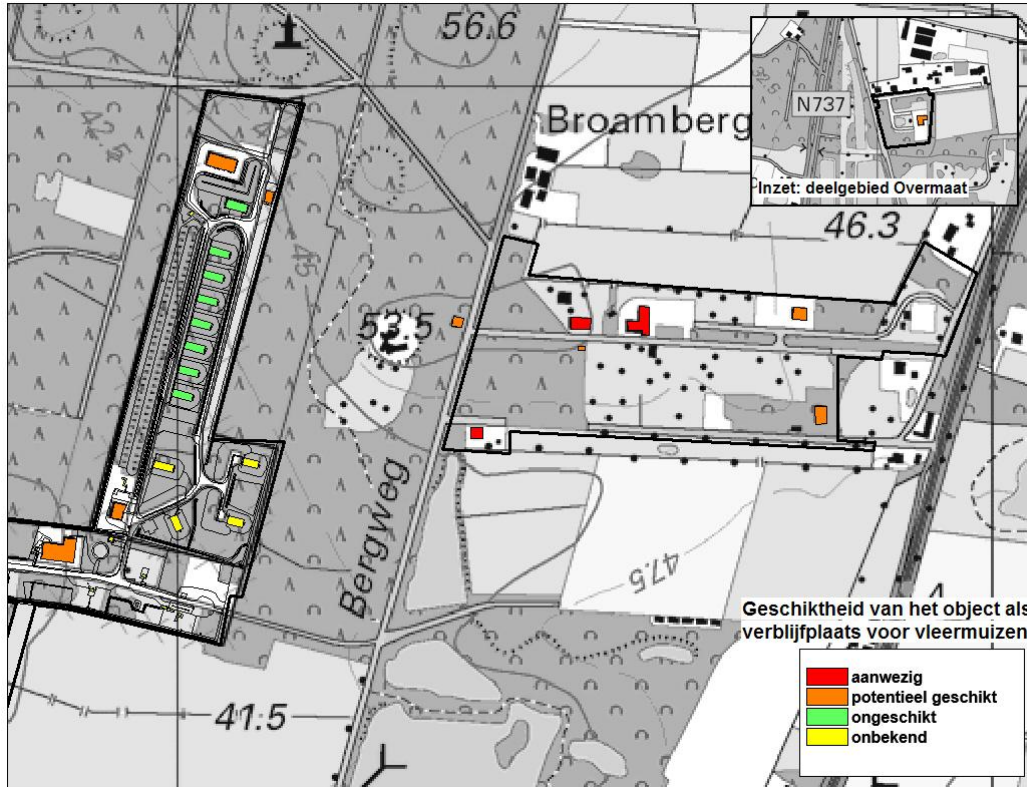

**Bijlage 1: Overzichtskaarten gebouwen en geschiktheid voor
gebouwbewonende vleermuizen**

Bijlage 2: Brochure 'Vleermuisvriendelijk bouwen'

Bijlage 3: Overzicht van beschermde soorten

(Uit: Aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen Flora- en faunawet, Dienst Regelingen).

Tabel 1

Algemene soorten

Vaatplanten	
aardaker	Lathyrus tuberosus
akkerklokje	Campanula rapunculoides
brede wespenorchis	Epipactis helleborine
breed klokje	Campanula latifolia
dotterbloem*	Caltha palustris
gewone vogelmelk	Ornithogalum umbellatum
grasklokje	Campanula rotundifolia
grote kaardenbol	Dipsacus fullonum
kleine maagdenpalm	Vinca minor
knikkende vogelmelk	Ornithogalum nutans
koningsvaren	Osmunda regalis
slanke sleutelbloem	Primula elatior
zwanebloem	Butomus umbellatus
Zoogdieren	
aardmuis	Microtus agrestis
bosmuis	Apodemus sylvaticus
dwergmuis	Micromys minutus
bunzing	Mustela putorius
dwergpspitsmuis	Sorex minutus
gewone bosspitsmuis	Sorex araneus
egel	Erinaceus europaeus
haas	Lepus europeus
hermelijn	Mustela erminea
huisspitsmuis	Crocidura russula
konijn	Oryctolagus cuniculus
mol	Talpa europea
ondergrondse woelmuis	Pitymys subterraneus
ree	Capreolus capreolus
rosse woelmuis	Clethrionomys glareolus
tweekleurige bosspitsmuis	Sorex coronatus
veldmuis	Microtus arvalis
vos	Vulpes vulpes
wezel	Mustela nivalis
woelrat	Arvicola terrestris
Reptielen en amfibieën	
bastaardkikker	Rana esculenta
bruine kikker	Rana temporaria
gewone pad	Bufo bufo
kleine watersalamander	Triturus vulgaris
meerkikker	Rana ridibunda

* met uitzondering van de spindotterbloem (Tabel 2 soort)

Mieren	
behaarde rode bosmier	Formica rufa
kale rode bosmier	Formica polyctena
stronkmier	Formica truncorum
zwartrugbosmier	Formica pratensis

Slakken	
wijngaardslak	Helix pomatia

Tabel 2

Overige soorten, niet zijnde algemene soorten, soorten van bijlage IV van de EU-Habitatrichtlijn en soorten van bijlage I van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten	Zoogdieren				
	damhert	Dama dama		groensteel	Asplenium viride
	edelhart	Cervus elaphus		grote keverorchis	Listera ovata
	eekhoorn	Sciurus vulgaris		grote muggenorchis	Gymnadenia conopsea
	grijze zeehond	Halichoerus grypus		gulden sleutelbloem	Primula veris
	grote bosmuis	Apodemus flavicollis		harlekijn	Orchis morio
	steenmarter	Martes foina		herfstschroeforchis	Spiranthes spiralis
	wild zwijn	Sus scrofa		hondskruid	Anacamptis pyramidalis
				honingorchis	Hemimium monorchis
				jeneverbes	Juniperus communis
	Reptielen en amfibieën			klein glaskruid	Parietaria judaica
	alpenwatersalamander	Triturus alpestris		kleine keverorchis	Listera cordata
	levendbarende hagedis	Zootoca vivipara		kleine zonnedauw	Drosera intermedia
				klokjesgentiaan	Gentiana pneumonanthe
	Dagvlinders			kluwenklokje	Campanula glomerata
	moerasparelmoervlinder	Euphydryas aurinia		koraalwortel	Corallorhiza trifida
vals heideblauwtje	Lycaeides idas		kruisbladgentiaan	Gentiana cruciata	
			lange ereprijs	Veronica longifolia	
Vissen			lange zonnedauw	Drosera anglica	
bermpje	Noemacheilus barbatulus		mannetjesorchis	Orchis mascula	
kleine modderkruiper	Cobitis taenia		maretak	Viscum album	
meerval	Silurus glanis		moeraswespenorchis	Epipactis palustris	
rivierdonderpad	Cottus gobio		muurbloem	Erysimum cheiri	
			parnassia	Parnassia palustris	
Vaatplanten			pijlscheefkelk	Arabis hirsuta sagittata	
aangebrande orchis	Orchis ustulata		poppenorchis	Aceras anthropophorum	
aapjesorchis	Orchis simia		prachtklokje	Campanula persicifolia	
beenbreek	Narthecium ossifragum		purperorchis	Orchis purpurea	
bergklokje	Campanula rhomboidalis		rapunzelklokje	Campanula rapunculoides	
bergnachtorchis	Platanthera chlorantha		rechte driehoeksvaren	Gymnocarpium robertianum	
bijenorchis	Ophrys apifera		rietorchis	Dactylorhiza majalis	
blaasvaren	Cystopteris fragilis			praetermissa	
blauwe zeedistel	Eryngium maritimum		ronde zonnedauw	Drosera rotundifolia	
bleek bosvogeltje	Cephalanthera damasonium		rood bosvogeltje	Cephalanthera rubra	
bokkenorchis	Himantoglossum hircinum		ruig klokje	Campanula trachelium	
brede orchis	Dactylorhiza majalis majalis		schubvaren	Ceterach officinarum	
bruinrode wespenorchis	Epipactis atrorubens		slanke gentiaan	Gentianella amarella	
daslook	Allium ursinum		soldaatje	Orchis militaris	
dennenorchis	Goodyera repens		spaanse ruiter	Cirsium dissectum	
duitse gentiaan	Gentianella germanica		spindotterbloem	Caltha palustris araneosa	
franjugentiaan	Gentianella ciliata		steenanjer	Dionthus deltoides	
geelgroene wespenorchis	Epipactis muelleri		steenbreekvaren	Asplenium trichomanes	
gele helmblom	Pseudofumaria lutea		stengelozes sleutelbloem	Primula vulgaris	
gevekte orchis	Dactylorhiza maculata		stengelomvattend havikskruid	Hieracium amplexicaule	
groene nachtorchis	Coeloglossum viride		stijf hardgras	Catapodium rigidum	

Tabel 2 (vervolg)

tongvaren	<i>Asplenium scolopendrium</i>
valkruid	<i>Arnica montana</i>
veenmosorchis	<i>Hammarbya paludosa</i>
veldgentiaan	<i>Gentianella campestris</i>
veldsalie	<i>Salvia pratensis</i>
vleeskleurige orchis	<i>Dactylorhiza incarnata</i>
vliegenorchis	<i>Ophrys insectifera</i>
vogelnestje	<i>Neottia nidus-avis</i>
voorjaarsadonis	<i>Adonis vernalis</i>
wantsenorchis	<i>Orchis coriophora</i>
waterdrieblad	<i>Menyanthes trifoliata</i>
weideklokje	<i>Campanula patula</i>
welriekende nachtorchis	<i>Plantanthera bifolia</i>
wilde gagel	<i>Myrica gale</i>
wilde herfsttijloos	<i>Colchicum autumnale</i>
wilde kievitsbloem	<i>Fritillaria meleagris</i>
wilde marjolein	<i>Origanum vulgare</i>
wit bosvogeltje	<i>Cephalanthera longifolia</i>
witte muggenorchis	<i>Pseudorchis albida</i>
zinkviooltje	<i>Viola lutea calaminaria</i>
zomerklokje	<i>Leucjum aestivum</i>
zwartsteel	<i>Asplenium adiantum-nigrum</i>
Kevers	
vliegend hert	<i>Lucanus cervus</i>
Kreeftachtigen	
rivierkreeft	<i>Astacus astacus</i>

Tabel 3

Soorten van bijlage 1 van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten en soorten opgenomen in bijlage IV van de EU-Habitatrichtlijn

Bijlage 1 Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten		woudparelmoervlinder zilvervlek	Melitaea diomina Clossiana euphrosyne
Zoogdieren		Vaatplanten	
das	Meles meles	groot zeegras	Zostera marina
boomarter	Martes martes		
eikelmuis	Elomys quercinus		
gewone zeehond	Phoca vitulina		
veldspitsmuis	Crocidura leucodon		
waterspitsmuis	Neomys fodiens		
Reptielen en amfibieën			
adder	Vipera berus		
hazelworm	Anguis fragilis		
ringslang	Natrix natrix		
vinpootsalamander	Triturus helveticus		
vuursalamander	Salamandra salamandra		
Vissen			
beekprik	Lampetra planeri		
bittervoorn	Rhodeus cericeus		
eirits	Phoxinus phoxinus		
gestippelde alver	Alburnoides bipunctatus		
grote modderkruiper	Misgurnus fossilis		
rivierprik	Lampetra fluviatilis		
Dagvlinders			
bruin dikkopje	Erynnis tages		
dwerghlauwtje	Cupido minimus		
dwergdikkopje	Thymelicus acteon		
groot geaderd witje	Aporia crataegi		
grote ijsvogelvlinder	Limenitis populi		
heideblauwtje	Plebejus argus		
iepepage	Strymonidia w-album		
kalkgraslanddikkopje	Spialia sertorius		
keizersmantel	Argynnis paphia		
klaverblauwtje	Cyaniris semiargus		
purperstreepparelmoervlinder	Brenthis ino		
rode vuurvlinder	Palaeochrysophanus hippothoe		
rouwmantel	Nymphalis antiopa		
tweekleurig hooibeestje	Coenonympha arcania		
veenbesparelmoervlinder	Bolaria aquilonais		
veenhooibeestje	Coenonympha tullia		
veldparelmoervlinder	Melitaea cinxia		

Bijlage IV EU-Habitatrichtlijn

Zoogdieren

baardvleermuis	Myotis mystacinus
bechstein's vleermuis	Myotis bechsteinii
bever	Castor fiber
bosvleermuis	Nyctalus leisleri
brandt's vleermuis	Myotis brandtii
bruinvis	Phocoena phocoena
euraziatische lynx	Lynx lynx
franjestaat	Myotis nattereri
gewonen dolfin	Delphinus delphis
gewone dwergvleermuis	Pipistrellus pipistrellus
gewone grootoorvleermuis	Plecotus auritus
grijze grootoorvleermuis	Plecotus austriacus
grote hoefijzemeus	Rhinolophus ferrumequinum
hamster	Cricetus cricetus
hazelmuis	Muscardinus avellanarius
ingekorven vleermuis	Myotis emarginatus
kleine dwergvleermuis	Pipistrellus pygmaeus
kleine hoefijzemeus	Pipistrellus hipposideros
laatvlieger	Eptesicus serotinus
meervleermuis	Myotis dasycneme
mopsvleermuis	Barbastella barbastellus
nathusius' dwergvleermuis	Pipistrellus nathusii
noordse woelmuis	Microtus oeconomus
otter	Lutra lutra
rosse vleermuis	Nyctalus noctula
tuielaar	Tursiops truncatus
tweekleurige vleermuis	Vespertilio murinus
vale vleermuis	Myotis myotis
watervleermuis	Myotis daubentonii
wilde kat	
witflankdolfijn	Lagenorhynchus acutus
witsnuitdolfijn	Lagenorhynchus albirostris

Reptielen en amfibieën

boomkikker	Hyla arborea
geelbuikvuurpad	Bombina variegata
gladde slang	Coronella austriacus
heikikker	Rana arvalis
kamsalamander	Triturus cristatus
knoflookpad	Pelobates fuscus
muurhagedis	Podarcis muralis
poelkikker	Rana lessonae

poelkikker	Rana lessonae
rugstreeppad	Bufo calamita
vroedmeesterpad	Alytes obstetricans
zandhagedis	Lacerta agilis

Dagvlinders

donker pimpelblauwtje	Maculinea naustithous
grote vuurvinder	Lycæna dispar
pimpelblauwtje	Maculinea teleus
tjimbauwtje	Maculinea arion
zilverstreephooibeestje	Coenonympha hero

Libellen

bronslibel	Oxygastra curtisii
gaffelibel	Ophiogomphus cecilia
gevekte witsnuitlibel	Leucorrhinia pectoralis
groene glazenmaker	Aeshna viridis
noordse winterjuffer	Sympecma paedisca
oostelijke witsnuitlibel	Leucorrhinia albifrons
rivierrombout	Stylurus flavipes
sierlijke witsnuitlibel	Leucorrhinia caudalis

Vissen

houting	Conegonus oxyrhynchus
steur	Acipenser sturio

Vaatplanten

drijvende waterweegbree	Luronium natans
groenknolorchis	Liparis loeselii
kruidend moerasschem	Apium repens
zomerschroeforchis	Spiranthes aestivalis

Kevers

brede geelrandwaterroofkever	Dytiscus latissimus
gestreepte waterroofkever	Graphoderus bilineatus
heldenbok	Cerambyx cerdo
juchtleerkever	Osmoderma eremita

Weekdieren

bataafse stroommossel	Unio crassus
platte schijfhoren	Anisus vorticulus

Bijlage 4: Processchema's aanvraag werkvergunning ADT

Bijlage 5: Voorbeeld-werkvergunning ADT

PROCEDURE 51		ADT AREA DEVELOPMENT TWENTE	
AANVRAAG WERKVERGUNNING			
doc. nr.:	datum: 24-11-2012	versie: 1.0	status: definitief concept
beheerder: M. Kormelink	autorisatie:		pag. 1 van 2

1. DOEL

Het bewaken van de kwaliteit van werken in uitvoering inzake alle projectbeheersingsfactoren (GOKIT-RC) door het aanvragen en afgeven van werkvergunningen.

2. TOEPASSINGSGBIED

De procedure is van toepassing op alle op ADT-grondgebied uit te voeren werkzaamheden.

3. PROCEDURE

3.1 Te volgen procedure

Voor alle werkzaamheden op het grondgebied van ADT dient een werkvergunning te worden aangevraagd.

De hierbij te volgen procedure is aangegeven in de bijlage "Processchema aanvraag werkvergunning ADT".

3.1 Aanvraag werkvergunning

Een werkvergunning dient te worden aangevraagd.

[Projectnaam / 5 / Datum / Aanvraag werkvergunning](#)

3.2 Afgifte werkvergunning

Nadat het processchema is doorlopen en het werkplan is geaccepteerd, wordt namens ADT een werkvergunning verstrekt door de Projectmanager Uitvoering.

[Projectnaam / 5 / Datum / Afgifte werkvergunning](#)

3.3 Format werkvergunning

Het format van de werkvergunning is op pagina 2 weergegeven. Dit format is in bewerking.

4. AANDACHTSPUNTEN

-/-

5. REFERENTIES

-/-

6. BIJLAGE/MODELLEN

De volgende documenten zijn van toepassing.

Protocol:

- Communicatie met opdrachtgever.

Procedures:

- Acceptatie documenten.
- Afroepen stopmoment.
- Wegafzetting.

PROCEDURE 51			ADT AREA DEVELOPMENT TWENTE
AANVRAAG WERKVERGUNNING			
doc. nr.:	datum: 24-11-2012	versie: 1.0	status: definitief concept
beheerder: M. Kormelink	autorisatie:		pag. 2 van 2

WERKVERGUNNING

1. **Werkvergunning – nr:**

2. **Omschrijving**

De werkvergunning betreft:

De planning van het werk betreft:

2. **Handhaving werkvergunning**

ADT:

Opdrachtnemer:

3. **Specifieke afspraken:**

- ..
- ..
- ..

Vergunningafgifte d.d:

Voor akkoord:

ADT:

Voor akkoord:

Aanvrager: